

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government
Ministria e Zhvillimit Ekonomik

Ministarstvo Ekonomskog Razvoja - Ministry of Economic Development

**NACIONALNI AKCIONI PLAN ZA
OBNOVLJIVE IZVORE ENERGIJE (NAPOIE)
2011 - 2020**

KOSOVO, 2013

SADRŽAJ

1.	KRATAK PREGLED POLITIKE ZA OBNOVLJIVE IZVORE ENERGIJE U REPUBLICI KOSOVO	4
2.	PREDVIĐANJE FINALNE POTROŠNJE ENERGIJE 2010-2020.....	10
3.	CILJEVI I TRAJEKTORIJA ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA.....	13
3.1.	OPŠTI CILJ	14
3.2.	INDIKATIVNI SEKTORSKI CILJEVI	15
4.	MERE ZA POSTIZANJE CILJEVA.....	19
4.1.	PREGLED SVIH POLITIKA I MERA ZA PROMOVISANJE KORIŠĆENJA ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA	19
4.2.	SPECIFIČNE MERE ZA ISPUNJAVANJE ZAHTEVA U SKLADU SA ČLANOVIMA 13, 14, 16. I ČLANOVIMA 17. DO 21. DIREKTIVE 2009/28/EC.....	26
4.2.1.	Administrativni postupci i prostorno planiranje (član 13(1) Direktive 2009/28/EC)	26
4.2.2.	Tehničke specifikacije (član 13(2) Direktive 2009/28/EC).....	31
4.2.3.	Zgrade (član 13(3) Direktive 2009/28/EC).....	31
4.2.4.	Pružanje informacija (članovi 14(1), 14(2) i 14(4) Direktive 2009/28/EC)	33
4.2.5.	Sertifikacija instalatera (član 14(3) Direktive 2009/28/EC).....	34
4.2.6.	Razvoj elektroenergetske infrastrukture (članovi 16(1), 16(3) i 16(6) Direktive 2009/28/EC).....	34
4.2.7.	Funkcionisanje elektroenergetske mreže (član 16(2), 16(7) i (8) Direktive 2009/28/EC).....	38
4.2.8.	Integracija biogasa u mrežu prirodnog gasa (član 16(7) i član 16(9) i (10) Direktive 2009/28/EC).....	39
4.2.9.	Razvoj infrastrukture za centralno grejanje i hlađenje (član 16(11) Direktive 2009/28/EC).....	40
4.2.10.	Biogoriva i druge biotečnosti – kriterijumi održivosti i verifikacija usaglašenosti (članovi 17. do 21. Direktive 2009/28/EC).....	40
4.3.	ŠEME PODRŠKE ZA PROMOVISANJE KORIŠĆENJA ELEKTRIČNE ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA	42
4.4.	ŠEME PODRŠKE ZA PROMOVISANJE KORIŠĆENJA ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA ZA GREJANJE I HLAĐENJE	45
4.5.	ŠEME PODRŠKE ZA PROMOVISANJE KORIŠĆENJA ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA U SAOBRAĆAJU	46
4.6.	SPECIFIČNE MERE ZA PROMOVISANJE KORIŠĆENJA ENERGIJE IZ BIOMASE	47
4.6.1.	Snabdevanje biomasom: za domaće potrebe i za izvoz	48
4.6.2.	Mere za povećanje raspoloživosti biomase, uzimajući u obzir i druge korisnike biomase (sektori zasnovani na poljoprivredi i šumarstvu)	51
4.7.	PREDVIĐENA UPOTREBA STATISTIČKIH PRENOSA IZMEĐU UGOVORNIH STRANA I PREDVIĐENO UČEŠĆE U ZAJEDNIČKIM PROJEKTIMA SA DRUGIM UGOVORNIM STRANAMA I TREĆIM ZEMLJAMA	52
5.	PROCENE	53
5.1.	UKUPAN PREDVIĐENI UDEO RAZLIČITIH TEHNOLOGIJA ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA ZA POSTIZANJE OBAVEZUJUĆIH CILJEVA ZA 2020. GODINU I PRIVREMENE INDIKATIVNE TRAJEKTORIJE ZA UČEŠĆE OBNOVLJIVIH IZVORA U ELEKTRIČNOJ ENERGIJI, GREJANJU I HLAĐENJU I SAOBRAĆAJU	53
5.2.	UKUPAN PREDVIĐENI UDEO OD MERA ENERGETSKE EFIKASNOSTI I UŠTEDE ENERGIJE ZA ISPUNJAVANJE OBAVEZUJUĆIH CILJEVA DO 2020. GODINE I PRIVREMENE INDIKATIVNE TRAJEKTORIJE ZA UDEO ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA U BRUTO FINALNOJ POTROŠNJI ELEKTRIČNE ENERGIJE, U GREJANJU I HLAĐENJU I SAOBRAĆAJU	60
5.3.	PROCENA UTICAJA (NEOBAVEZNO)	62
5.4.	PRIPREMA NAPOIJE I PRAĆENJE NJEGOVOG SPROVOĐENJA	62

SKRAĆENICE

UA	Administrativno uputstvo
H	Hlađenje
EK	Evropska komisija
EE	Energetska efikasnost
UEZ	Ugovor o Energetskoj zajednici
SEZ	Sekretarijat Energetske zajednice
RUE	Regulatorni ured za energiju
FiT	<i>Feed-in</i> tarifa
HE	Hidroelektrana
G	Grejanje
KAPEE	Kosovski akcioni plan za energetske efikasnost
KSDE	Kosovski sistem za distribuciju energije
KOSTT	Operator prenosnog sistema (OPS) i operator tržišta (OT)
KPEEOIE	Kosovski program za energetske efikasnost i obnovljive izvore energije
ktoe	Kilotona ekvivalentne nafte
PTPEL	Projekat tehničke pomoći za Energiju iz lignita
MPŠRR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
MER	Ministarstvo ekonomskog razvoja
MEiR	Ministarstvo energetike i rudarstva
MŽSPP	Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja
MF	Ministarstvo finansija
MTI	Ministarstvo trgovine i industrije
SOR	Srednjoročni okvir rashoda
NAP	Nacionalni akcioni plan
NAPOIE	Nacionalni akcioni plan za obnovljive izvore energije
JS	Javni snabdevač
OIE	Obnovljivi izvori energije
MHE	Male hidroelektrane
S	Saobraćaj
SB	Svetska banka
KP	Kooproizvodnja

1. KRATAK PREGLED POLITIKA ZA OBNOVLJIVE IZVORE ENERGIJE U REPUBLICI KOSOVO

Strateški okvir

Obnovljivi izvori energije (OIE) predstavljaju važnu komponentu energetskeg sektora na Kosovu. Oni su obrađeni u posebnom poglavlju Energetske strategije Kosova 2009-2018. Ispunjenje predviđanja za proizvodnju energije iz OIE predstavlja dugoročni cilj za postizanje tri cilja energetske politike u zemlji, a to su: podržavanje ukupnog ekonomskog razvoja, povećanje sigurnosti snabdevanja energijom i zaštita životne sredine. Ova *Strategija* ima za cilj uspostavljanje fiskalnih i finansijskih podsticajnih mera za sve vrste OIE, kao i sistema zelenih sertifikata. Na osnovu *Energetske strategije Republike Kosovo 2009-2018* i zakonskog okvira, na Kosovu je uspostavljen sistem *feed-in* tarifa za podsticanje proizvodnje električne energije iz vodnih resursa, vetra i biomase, uključujući i biogas. Ova *Energetska strategija* posebnu pažnju posvećuje potpunom usvajanju politike Evropske unije (EU) za OIE kroz ispunjavanje svih obaveza koje proizilaze iz *Ugovora o Energetskoj zajednici (UEZ)*. Strategija poseban akcenat stavlja na hidroelektranu Žur i vodne potencijale putem malih hidroelektrana.

Kosovo je, takođe, usvojilo i *Strategiju za centralno grejanje 2011-2018*. Obnovljivi izvori energije su posebno obrađeni u *Strategiji za grejanje*. Istaknuto je da se korišćenje sirovog lignita i neodrživo korišćenje drva za grejanje mora svesti na minimum. Korišćenje solarne energije, komunalnog otpada i drvnog otpada smatraju se najperspektivnijim OIE zasnovano na opcijama za snabdevanje grejanjem. Međutim, naglašeno je da su otpadne tehnologije i dalje preskupe da bi se koristile u velikim razmerama. Finansijski podsticaji za ove namene predviđeni su u *Strategiji za grejanje*, ali oni još uvek ne postoje.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja je 2009. godine izradilo *Politički i strateški dokument za razvoj šumarskog sektora 2010-2020*. Ovaj dokument se posebno bavi ruralnim sredinama, u kojima će drvo i dalje biti najvažniji izvor energije za grejanje. Iz tog razloga se *Strategija za razvoj šumarstva (2010-2020)* odnosi na podržavanje korišćenja sistema i metoda koji vode ka boljem iskorišćavanju šumskog fonda za proizvodnju energije.

Zakonodavni i regulatorni okvir

Primarno i sekundarno zakonodavstvo koje reguliše proizvodnju energije iz obnovljivih izvora sažeto je u narednoj tabeli:

PRIMARNO ZAKONODAVSTVO ZA ENERGETIKU	
Zakonski akt	Glavne odredbe
Zakon br. 03/L-184 o energiji (SL. br.86 / 15. novembar 2010).	Zakon br. 03/L-184 o energiji utvrđuje da OIE moraju biti sastavni deo Energetske strategije, koja promovise njihovo optimalno korišćenje, u skladu sa usvojenim ciljevima. Sa ciljem da podrži korišćenje OIE na Kosovu, Ministarstvo ekonomskog razvoja izrađuje dugoročne i srednjoročne akcione planove za OIE u skladu sa obavezama iz Ugovora o Energetskoj zajednici. MER je, takođe, odgovoran i za utvrđivanje ciljeva za OIE, za praćenje sprovođenja i godišnje izveštavanje o ispunjavanju ciljeva i merama preduzetim u tu svrhu. MER usvaja sekundarno zakonodavstvo koje sadrži mere za promovisanje OIE. Operatori prenosnog i distributivnog sistema, po potrebi, treba da daju prioritet energiji proizvedenoj iz obnovljivih izvora energije u skladu sa ograničenjima navedenim u Mrežnom kodeksu. Operatori sistema utvrđuju i

	objavljaju pravila u vezi sa tim ko će snositi troškove tehničkih prilagođavanja koja su neophodna za integraciju OIE u sistem. Pravila moraju biti odobrena od strane Regulatornog ureda za energiju (RUE).
Zakon br. 03/L-201 o električnoj energiji (SL. br. 86/ 15. novembar 2010)	Zakon br. 03/L-201 o električnoj energiji utvrđuje sertifikate o poreklu izdate od strane RUE, kao organa koji je nadležan za njihovo izdavanje. Javni snabdevači električnom energijom su dužni da otkupe celokupnu količinu energije proizvedene iz OIE od proizvođača po regulisanoj tarifi, koju je RUE odredio prema utvrđenoj metodologiji, a koja uzima u obzir naknadu od javnog snabdevača za dodatne troškove otkupa električne energije iz obnovljivih izvora energije.
Zakon br. 03/L-185 o energetsom regulatoru (SL. br. 86/15, novembar 2010).	Zakon br. 03/L-185 o energetsom regulatoru utvrđuje obaveze i odgovornosti RUE, koji u oblasti energije iz obnovljivih izvora izdaje sertifikate o poreklu, izrađuje metodologiju za regulisane tarife i izdaje licence za energetske aktivnosti i odobrenja za izgradnju novih kapaciteta za proizvodnju energije.
Zakon br. 03/L-116 o centralnom grejanju (SL. br.45 / 12. januar 2009)	Zakon br. 03/L-116 o centralnom grejanju omogućava preduzećima za grejanje, koja koriste neiskorišćenu toplotu ili toplotu iz obnovljivih izvora energije, otpada ili kogeneracije da dobiju sertifikate o poreklu, koje izdaje Regulatorni ured za energiju. Toplota za koju je izdat sertifikat o poreklu ima prednost nad ostalim otkupima toplote od strane javnog snabdevača. Na osnovu sertifikata o poreklu, proizvođač toplote će imati pravo da izdaje i prodaje zelene sertifikate.
SEKONDARNO LEGISLATIVA ZA ENERGIJU	
Administrativno uputstvo br. 01/2013 o ciljevima za obnovljive izvore energije	Ovim Administrativnim uputstvom utvrđuju se dugoročni i godišnji ciljevi za energiju iz obnovljivih izvora za potrošnju električne energije, grejanja i u saobraćaju proizvedenu iz OIE do 2020. godine.
Pravilo o podržavanju električne energije za koju je izdat sertifikat o poreklu i procedurama za prijem u šemu podrške	Ovo pravilo sadrži odredbe o utvrđivanju nivoa proizvodnih kapaciteta koji su potrebni za ispunjenje indikativnih ciljeva za potrošnju električne energije iz obnovljivih izvora, kriterijuma i procedura za prijem u šemu podrške, prava i obaveza proizvođača električne energije iz obnovljivih izvora kojima je izdat sertifikat o poreklu i primljenih u šemu podrške, prava i obaveza proizvođača električne energije kojima je izdat sertifikat o poreklu, a koji nisu primljeni u šemu podrške, prava i obaveze javnog snabdevača u vezi sa električnom energijom za koju je izdat sertifikat o poreklu, prava i obaveze OPST (nezavisnog operatora prenosnog sistema i tržišta), finansiranje šeme podrške, integracija električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije u elektroenergetski sistem.
Odluka _V_359_2011 o utvrđivanju podsticajnih <i>Feed-in</i> tarifa za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije	Odluka _V_359_2011 utvrđuje: Podsticajne <i>Feed-in</i> tarife za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije. <i>Feed-in</i> tarife koje se primenjuju za proizvodne kapacitete sa novom tehnologijom i novom opremom. Primarni obnovljivi izvori energije koji se koriste u proizvodnji električne energije primljeni u šemu podrške su: Voda, vetar, biogas i biomasa.
Pravilo o uspostavljanju sistema sertifikata o	Ovo Pravilo propisuje odredbe koje se odnose na uspostavljanje, rad i održavanje sistema kojim upravlja RUE za izdavanje, prenos, obnavljanje i

poreklu za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora energije, otpada i kogeneracijom kombinovanom sa grejanjem u jednoj proizvodnoj jedinici	oduzimanje/ukidanje sertifikata o poreklu koji se odnose električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora energije, otpada i u kombinaciji sa grejanjem.
ZAKONODAVSTVO I POLITIČKE REGULATIVE U DRUGIM OBLASTIMA	
Oblast politike	Glavni zakonski akti i njihove odredbe
Zaštita životne sredine	Zakon br. 03/L-025 o zaštiti životne sredine (SL. br. 50 / 06. april 2009) i Zakon br. 03/L-230 o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu (SL. br.49 / 25. mart 2009), zahtevaju sprovođenje procena uticaja na životnu sredinu i stratešku procenu uticaja na životnu sredinu za planove, odnosno programe koji će najverovatnije imati znatan uticaj na životnu sredinu, posebno u sektoru energetike, rudarstva, šumarstva i projekte za upravljanje vodama. Prema Zakonu br. 03/L-025 o zaštiti životne sredine, privatni subjekti su dužni da racionalno koriste energetske resurse. Oni subjekti koji koriste obnovljive izvore energije mogu imati pravo na popust ili oslobađanje od plaćanja poreza, carinskih dažbina i drugo. Najboljim rešenjima za proces proizvodnje u odnosu na zaštitu životne sredine i korišćenje energije mogu se dodeliti nagrade. Zakon br. 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu (SL. br. 50 / 06. april 2009), u Aneksu 1, utvrđuje projekte energetske industrije za koje se moraju sprovesti procene uticaja na životnu sredinu. Zakon br. 03/L-043 o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja (SL. br. 52 / 08. maj 2009), u Aneksu 1, utvrđuje postrojenja energetske industrije koja moraju preduzeti aktivnosti za integrisanu kontrolu zagađenja.
Otpad	Zakon br. 04/L-060 o otpadu (SL. br.17 / 29. jun 2012) sadrži odredbe o zaštiti životne sredine i zdravlja ljudi od zagađenja kroz sprečavanje i smanjenje proizvodnje otpada i njihove štetnosti korišćenjem otpada kao izvora energije, između ostalih mera.

Primarno zakonodavstvo:

U cilju usklađivanja postojećeg zakonodavstva sa odredbama Trećeg paketa Direktiva EU o energetici, MER je u procesu pripreme sledećih nacрта zakona sa ciljem njihovog uvrštavanja u zakonodavni program za 2014. godinu:

1. Zakon o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-184 o energiji.
2. Zakon o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-185 o energetskom regulatoru.
3. Zakon o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-201 o električnoj energiji.
4. Zakon o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-133 o prirodnom gasu.
5. Zakon o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-116 o centralnom grejanju.

Institucionalni okvir

Opšta energetska politika, a samim tim i politika za OIE, spada u nadležnost Ministarstva ekonomskog razvoja. U cilju sprovođenja politike za obnovljive izvore energije, MER izrađuje srednjoročni i dugoročni akcioni plan za OIE, utvrđuje godišnje i dugoročne ciljeve za OIE i usvaja sekundarno zakonodavstvo koje sadrži mere za postizanje ovih ciljeva. Pored toga, MER je dužan da izveštava na godišnjem nivou u vezi sa ispunjenjem godišnjih i dugoročnih ciljeva za OIE.

Sledeća ključna institucija za podržavanje OIE na Kosovu je Regulatorni ured za energiju (RUE). Odgovornosti RUE u vezi sa OIE su sledeće: utvrđuje procedure i izdaje odobrenja za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta; odgovoran je za utvrđivanje uslova i kriterijuma za izdavanje licenci za obavljanje aktivnosti u energetskom sektoru; utvrđuje podsticajne *Feed-in* tarife za otkup energije iz obnovljivih izvora i odgovoran je za upravljanje sistemom sertifikata o poreklu.

Kosovska energetska korporacija (KEK) je do sada bila javno preduzeće sa vertikalnom integracijom, odgovorno za aktivnosti iskopavanja uglja i proizvodnju, distribuciju i snabdevanje električnom energijom. U 2013. godini, sistem za distribuciju električne energije na Kosovu prenesen je na operatora kojim sada upravlja privatno preduzeće. Operator prenosnog sistema i tržišta (KOSTT) se 2006. godine odvojio od KEK-a. Njegove glavne odgovornosti su planiranje, razvoj, održavanje i funkcionisanje sistema za prenos električne energije; funkcionisanje tržišta električne energije i promovisanje tržišne konkurencije; obezbeđivanje otvorenog pristupa. Operator distributivnog sistema (ODS) i operator prenosnog sistema (OPS) imaju za obavezu da svu električnu energiju koja je proizvedena iz OIE preuzmu u domaću elektroenergetsku mrežu, da daju prednost proizvođačima energije iz OIE u distribuciji, u skladu sa uslovima utvrđenim u Mrežnom kodeksu, kao i da potencijalnim proizvođačima energije iz OIE pružaju tehničke uslove i procene troškova za priključenje na mrežu.

Lokalni autoriteti su odgovorni za izdavanje dozvola za izgradnju objekata za proizvodnju energije sa instaliranim kapacitetom ispod 20 MW. Oni treba da sarađuju sa MER-om, OPS i ODS po pitanjima koja se odnose na korišćenje zemljišta za energetske objekte. Lokalni autoriteti su odgovorni za ustanovljavanje službenosti ili drugih imovinskih prava. U slučaju sporova između lokalnih autoriteta i energetske preduzeća koja traže službenosti ili druga prava, konačnu odluku donosi RUE.

Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja je odgovorno za izdavanje dozvola za izgradnju objekata sa instaliranim kapacitetom od preko 20 MW. Ono, takođe, dodeljuje i koncesije za korišćenje vode i upravlja sistemima procene uticaja na životnu sredinu i izdavanjem ekoloških dozvola.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je odgovorno za izradu politika u sektoru šumarstva. Ono predviđa aktivnosti u šumarstvu, kao što su: zaštita, pošumljavanje i održiva eksploatacija, uključujući i ogrevno drvo.

Plasiranje biogoriva na tržište pripada Ministarstvu trgovine i industrije (MTI), kao instituciji koja je nadležna za tržište naftnih derivata.

Dosadašnji rezultati i zaključci

Na osnovu gore navedenih informacija, jasno je da je Kosovo prepoznalo značaj korišćenja OIE za budući energetske razvoj. Strateški, zakonski i institucionalni okvir koji služi kao

oslonac za individualne odluke o investiranju u proizvodnju energije je na snazi. Ovaj okvir omogućava realizaciju brojnih studija i demonstrativnih projekata u cilju da se dokaže izvodljivost korišćenja OIE na Kosovu. U daljem tekstu iznesen je pregled proteklih aktivnosti.

Vrsta akcije	Opis akcije
Razvoj velikih HE	Kao deo Projekta tehničke pomoći Energija iz lignita (PTPEL), Svetska banka (SB) je finansirala preispitivanje postojeće studije izvodljivosti za HE Žur. U skladu sa politikama SB, sprovedena je i studija preliminarne procene uticaja na životnu sredinu i društvo. Prema ovim studijama, HE Žur je izvodljiva i u stanju je da elektroenergetskom sistemu Kosova pruži proizvodne kapacitete od 305 MW sa prosečnom godišnjom proizvodnjom od 398 GWh.
Nove male HE	U toku 2006, 2009. i 2010. godine, MER (bivši MEiR) je sproveo studije preliminarnih procena o domaćim potencijalima za male HE. Očekuje se da će se male HE graditi putem privatnih kapitalnih investicija. Za potencijale je procenjeno da iznose oko 130 MW novih instaliranih kapaciteta sa prosečnom godišnjom proizvodnjom od 621 GWh.
Revitalizacija postojećih HE	Sledeće četiri HE funkcionišu kao deo Energetske korporacije Kosova (KEK): HE Dikance, HE Bistrica, HE Radavce i HE Istok. Ove HE su rehabilitovane u periodu 2009-2010 i povećale su svoju proizvodnju. HE Bistrica je rehabilitovala i pustila u rad 2005. godine kompanija koja je ovu hidroelektranu uzela pod zakup na period od 20+20 godina. Instalirani kapacitet ove HE iznosi 8,08 MW. HE Dikance je data pod zakup i puštena u rad 2010. godine, a prilikom njene popravke instalirani kapaciteti su povećani na 1MW. HE Radavce je rehabilitovana 2010. godine od strane kompanije koja ju je uzela pod zakup, pri čemu su instalirani kapaciteti ove HE povećani, i to sa 0,35 MW na 0,9 MW. HE Istok je data pod zakup, a njeni kapaciteti su povećani sa 0,56 MW na 0,86 MW. HE Gazivode takođe doprinosi u elektroenergetskom sistemu Kosova sa instaliranim kapacitetom od 35 MW i godišnjom proizvodnjom od oko 88 GWh (2010. godine). Ova HE je u vlasništvu Vodoprivrednog sistema Ibar-Lepenac. ¹
Procena ostalih potencijala za OIE	U toku 2008. godine izvršena je procena potencijala za solarnu energiju, energiju vetra, biomasu i geotermalnu energiju uz pomoć konsultantskih usluga danske kompanije COWI.
Instalacija vetroturbina	Tokom 2009. godine instalirani su prvi energetske kapaciteti na snagu vetra sa kapacitetom od 3 x 0,45 MW na brdu Goleš u blizini Prištine. RUE je u 2010. godine podneseno još četiri zahteva od strane privatnih kompanija u Novom Brdu, Kamenici i Štimlju. U toku 2013. godine, RUE su dostavljena tri zahteva za lokacije u Orahovcu (Zatrić), Suvoj Reci (Budakovo) i Glogovcu. ²
Solarno grejanje vode	Solarni kolektori su instalirani na nizu objekata u Univerzitetskom kliničkom centru Kosova i Studenskom domu u Prištini, a finansirani su iz državnog budžeta (u periodu 2008-2009) i na tri druga javna objekta – kao deo projekta za sprovođenje mera energetske efikasnosti, koji su finansirani od

¹ Referenca: KOSST; RUE; Dugoročni energetske bilans (2013-2022) (MER)

² RUE

	strane Evropske komisije (tokom 2010. godine).
--	--

Kosovo je na pravom putu ka značajnom povećanju korišćenja OIE. Ovaj Nacionalni akcioni plan za obnovljive izvore energije (NAPOIE) sa utvrđenim ciljevima i merama koje treba preduzeti za njihovo ispunjenje do 2020. godine predstavlja sveobuhvatnu politiku Vlade za podsticanje korišćenja OIE na Kosovu.

NAPOIE je pripremljen na osnovu modela sačinjenog od strane Evropske komisije (EK) i predstavljenog Odlukom Komisije 2009/584/EC. On ispunjava sve zahteve Direktive 2009/28/EC koje je Savet ministara Energetske zajednice usvojio odlukom D/2012/04/MC-EnC o sprovođenju Direktive 2009/28/EC i izmeni člana 20. Ugovora o Energetskoj zajednici.

MER je odgovoran za izradu NAPOIE prema dugoročnim ciljevima za OIE utvrđenim u Administrativnom uputstvu br. 02/2013 o ciljevima za obnovljive izvore energije do 2020. godine za korišćenje OIE za potrošnju u elektroenergetici, grejanju i saobraćaju.

Ostale angažovane institucije koje su aktivno doprinele u izradi NAPOIE pružajući informacije u vezi sa svojom oblašću odgovornosti su:

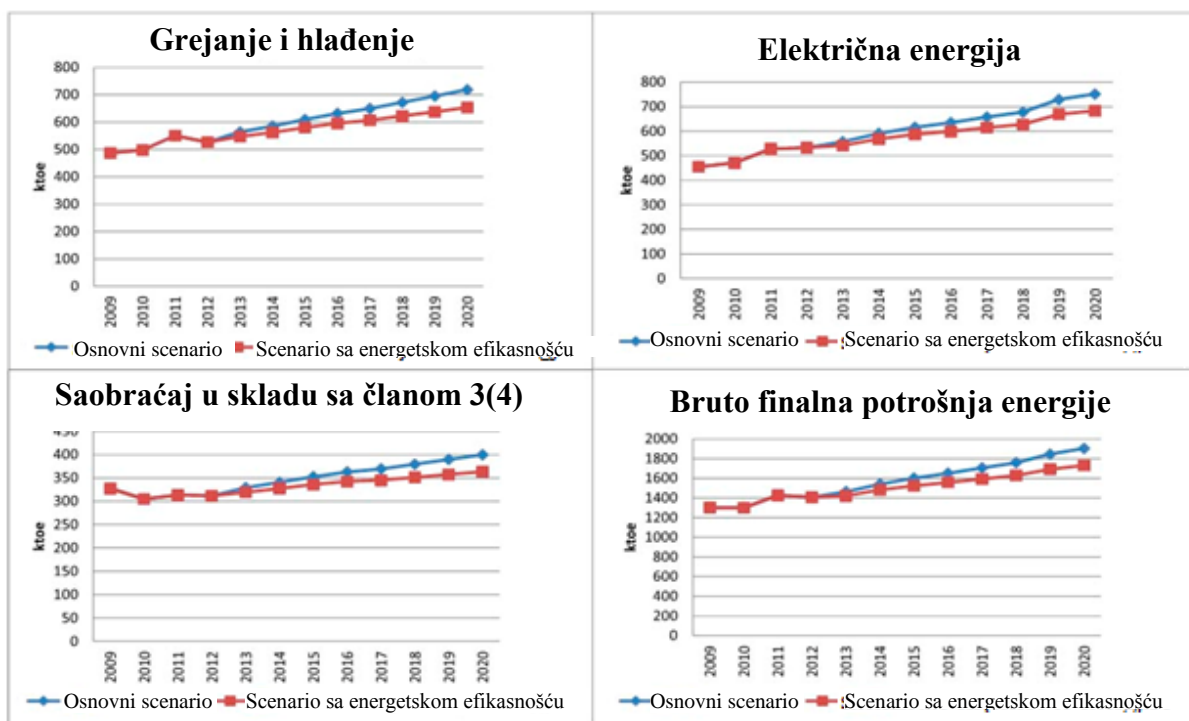
- Regulatorni ured za energiju (RUE) sa opisom procedura za odobrenje za izgradnju novih kapaciteta za proizvodnju energije, tarifnog sistema za otkup energije iz obnovljivih izvora i sistema sertifikata o poreklu;
- Operator prenosnog sistema i tržišta (KOSTT) i Operator distributivnog sistema (ODS) sa opisom razvoja elektroenergetske infrastrukture i funkcionisanja elektroenergetske mreže;
- Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) sa opisom korišćenja energije iz OIE u sektoru zgrada;
- Ministarstvo trgovine i industrije (MTI) sa opisom regulatornog okvira za biogoriva (i druge biotečnosti) i šeme podrške za promovisanje korišćenja biogoriva u saobraćaju;
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR) sa opisom iz oblasti korišćenja energije iz biomase;
- Ministarstvo finansija (MF), sa odobrenjem fiskalnih mera.

2. PREDVIĐANJE FINALNE POTROŠNJE ENERGIJE 2010-2020

Predviđena bruto finalna potrošnja energije u periodu do 2020. godine prikazana je u Tabeli 1, a zasnovana je na dokumentu pod naslovom *Predviđanje potražnje za energijom, koje pokriva period 2013-2022*. Podaci koji su prikazani u ovom dokumentu predstavljaju finalnu potrošnju energije, koja se mora preispitati kako bi bila u skladu sa ograničenjem bruto finalne potrošnje energije prema Direktivi 2009/28/EC. U tu svrhu, korišćeni su podaci koji se odnose na potrošnju električne energije dostavljeni od strane OPS-a.

Error! Reference source not found. sadrži dva scenarija za bruto finalnu potrošnju energije: 'osnovni scenario' i 'scenario sa energetsom efikasnošću'. Grafikon 1 prikazuje razliku između ova dva scenarija. Razlika između ova dva scenarija u 2018. godini predstavlja predviđeni iznos ušteda energije koje su predstavljene u Kosovskom akcionom planu za energetska efikasnost, i ona u skladu sa Direktivom 2006/32/EC o energetska efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama, iznosi 130 ktoe. Pretpostavlja se da će dalji rast potrošnje energije u oba scenarija biti jednak sa rastom koji je postignut u periodu 2017-2018. Prosečna godišnja stopa godišnjeg rasta potrošnje energije u osnovnom scenariju u periodu 2010-2020 iznosi 3,88%, a u scenariju sa energetska efikasnošću 2,89%.

Razrada ostalih delova NAPOIE zasniva se na scenariju sa energetska efikasnošću.

Grafikon 1 – Predviđana bruto finalna potrošnja energije u osnovnom scenariju i scenariju sa energetska efikasnošću do 2020. godine

U oba scenarija, razlika se pravi prema korišćenju tri oblika energije: električne energije, energije za grejanje i hlađenje i za saobraćaj. Ipak, treba napomenuti da se električna energija korišćena za potrebe grejanja i hlađenja nalazi u okviru korišćenja električne energije, dok se grejanje i hlađenje odnose samo na toplotu koja je prodana iz sistema

centralnog grejanja i sadržaj energije iz drugih goriva (drvo, lignit, tečni naftni gas i drugi naftni derivati), koja su se koristila od strane krajnjih potrošača energije.

Deo Tabele 1 koji se odnosi na potrošnju energije u vazdušnom saobraćaju, a nalazi se u modelu (šablonu) nije popunjen iz razloga što bruto finalna potrošnja energije u ovom podsektoru ne prelazi 6,18 %.

Kao što se vidi iz Tabele 1, predviđena bruto finalna potrošnja energije u 2020. godini iznosi 1.729,82 ktoe i koristiće se nadalje u ovom NAPOIE za izračunavanje opšteg cilja, podsektorskih ciljeva i trajektorija.

Tabela 1 – Predviđena bruto finalna potrošnja energije na Kosovu za grejanje i hlađenje, električnu energiju i saobraćaj do 2020. godine, uzimajući u obzir efekte energetske efikasnosti i mere za uštedu energije³ 2010-2020 (ktoe)

	2009	2010		2011		2012		2013		2014	
	Bazna godina	Osnovni scenario	Scenario sa energetsom efikasnošću	Osnovni scenario	Scenario sa energetsom efikasnošću	Osnovni scenario	Scenario sa energetsom efikasnošću	Osnovni scenario	Scenario sa energetsom efikasnošću	Osnovni scenario	Scenario sa energetsom efikasnošću
(1) grejanje i hlađenje ⁴	486,48		497,36		550,36		526,04	564,13	547,70	584,92	562,43
(2) električna energija ⁵	455,23		470,97		528,16		533,07	557,78	541,53	590,82	568,10
(3) saobraćaj u skladu sa članom 3 (4) a ⁶	327,35		304,67		313,32		311,58	328,75	319,17	340,58	327,48
(4) bruto finalna potrošnja energije ⁷	1301,10		1300,65		1426,12		1407,11	1.462,78	1420,17	1540,68	1481,42
<i>Sledeći obračun je potreban samo ako se očekuje da će bruto finalna potrošnja energije za vazduhoplovstvo biti viša od 6,18%</i>											
Finalna potrošnja u vazduhoplovstvu											
Smanjenje za ograničenje za vazduhoplovstvo ⁸ član 5 (6)											
Ukupna potrošnja nakon smanjenja za ograničenje za vazduhoplovstvo											

³ Te procene energetske efikasnosti i uštede energije u skladu su sa drugim procenama o kojima ugovorne strane obaveštavaju u akcionom planu u okviru Direktive o energetskim uslugama i Direktive o energetske efikasnosti zgrada. Ako se u tim akcionim planovima koriste drugačije jedinice, treba navesti korekzione faktore koji se primenjuju.

⁴ To je konačna potrošnja energija svih energetskih elemenata, osim električne energije za ostale namene koje ne uključuju saobraćaj, plus potrošnja toplote za sopstvene potrebe u elektranama i toplanama kao i gubici toplote u mrežama (tačke "2. Sopstvena potrošnja postrojenja" i "11. Gubici u prenosu i distribuciji" iz Uredbe o energetskim statistikama, str. 23 i 24, OJ L304 od 14.11.2008).

⁵ Bruto potrošnja električne energije je bruto domaća proizvodnja električne energije, uključujući samostalnu proizvodnju, plus uvoz minus izvoz.

⁶ Potrošnja u saobraćaju, kako je definisano u članu 3 (4) a) Direktive 2009/28/EC. Za tu vrednost treba obnovljivu električnu energiju u drumskom saobraćaju pomnožiti sa faktorom 2,5 kako je navedeno u članu 3 (4) c) Direktive 2009/28/EC.

⁷ Kako je definisano u članu 2. f) Direktive 2009/28/EC. Tu je obuhvaćena finalna potrošnja energije plus gubici u mreži i sopstvena potrošnja toplote i električne energije i centrala za grejanje (Napomena: tu nije uključena potrošnja električne energije za ispuštanje rezervoara vode ili za transformaciju u električnim kotlovima ili toplotnim pumpama u centralama za grejanje).

⁸ U skladu sa članom 5 (6) potrošnju za vazduhoplovstvo treba uzimati u obzir samo do 6,18% bruto finalne potrošnje.

	2015		2016		2017		2018		2019		2020	
	Osnovni scenario	Scenario sa energetske m efikasnošću	Osnovni scenario	Scenario sa energetske m efikasnošću	Osnovni scenario	Scenario sa energetske m efikasnošću	Osnovni scenario	Scenario sa energetske m efikasnošću	Osnovni scenario	Scenario sa energetske m efikasnošću	Osnovni scenario	Scenario sa energetske m efikasnošću
(1) grejanje - hlađenje ⁹	609,18	580,17	631,25	595,52	649,39	606,90	672,05	622,27	694,78	637,41	718,65	653,32
(2) električna energija ¹⁰	616,19	586,84	634,81	598,88	658,19	615,13	677,90	627,69	729,17	668,96	751,37	683,06
(3) saobraćaj prema članu 3(4)a ¹¹	352,45	335,66	362,76	342,23	369,17	345,02	379,36	351,26	389,50	357,34	399,65	363,32
(4) bruto finalna potrošnja energije ¹²	1599,54	1523,37	1651,08	1557,63	1704,19	1592,70	1758,18	1627,95	1844,20	1691,93	1902,81	1729,82 ¹³
<i>Sledeći obračun je potreban samo ako se očekuje da će finalna potrošnja energije za vazduhoplovstvo biti viša od 6,18% (4,12% za Maltu i Kipar):</i>												
Finalna potrošnja u vazduhoplovstvu												
Smanjenje za ograničenje za vazduhoplovstvo ¹⁴ član 5 (6)												
Ukupna potrošnja nakon smanjenja za ograničenje za vazduhoplovstvo												

⁹ Videti fusnotu 4

¹⁰ Videti fusnotu 5

¹¹ Videti fusnotu 6

¹² Videti fusnotu 7

¹³ Bruto finalna potrošnja energije je procena zasnovana na Dugoročnom energetske bilansu (2013-2022) (MER)

¹⁴ Videti fusnotu 8

3. CILJEVI I TRAJEKTORIJA ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA

3.1. Opšti cilj

Opšti obavezujući državni cilj za udeo energije iz OIE u bruto finalnoj potrošnji energije u 2020. godini iznosi 25%, a utvrđen je u Odluci Saveta ministara Energetske zajednice D/2012/04/MC-EnC o sprovođenju Direktive 2009/28/EC i izmeni člana 20. Ugovora o energetske zajednici.

Međutim, Kosovo će težiti višem cilju koji korespondira sa 29,47% bruto finalne potrošnje energije u 2020. godini.

Zbog ograničenog vremenskog perioda za ostvarivanje ciljeva, nedostatka pripreme zajedničkih projekata i nedostatka iskustva u pitanjima koja se odnose na statističke prenose i zajedničke šeme podrške, Kosovo neće koristiti, barem ne za sada, mehanizme fleksibilnosti navedene u članovima 6. do 11. Direktive 2009/28/EC i članovima 8. i 9. napred navedene odluke Saveta ministara. Ipak, izmene u postojećem zakonodavstvu, a posebno u Zakonu br. 03/L-184 o energiji, za koje se očekuje da će biti usvojene do kraja 2014. godine, ističu da će se upotreba fleksibilnih mehanizama omogućiti u skladu sa pravilima koje propisuje vlada.

S obzirom da Kosovo planira da ostvari i da prevaziđe svoj obavezujući državni cilj kroz državne mere za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, postoji potencijal za prenošenje viška vrednosti iznad indikativne trajektorije kroz različite fleksibilne mehanizme za saradnju, međutim to za sada nije planirano. S druge strane, ako redovni izveštaj o sprovođenju ovog NAPOIE i napretku u ispunjavanju ciljeva sugerise da Kosovo neće moći da dostigne obavezujuće ciljeve samo domaćom proizvodnjom, biće preduzeti odgovarajući koraci za istraživanje mogućnosti za upotrebu ovih mehanizama.

Tabela 2 – Opšti državni cilj za udeo energije iz obnovljivih izvora u bruto finalnoj potrošnji energije u 2009. i 2020. godini

A. Udeo energije iz obnovljivih izvora u bruto finalnoj potrošnji energije u 2009. godini (S_{2009}) (%)	18,90	18,90
B. Cilj za energiju iz obnovljivih izvora u bruto finalnoj potrošnji energije u 2020. godini (S_{2020}) (%)	25,00 (obavezujući)	29,47 (dobrovoljan)
C. Ukupna predviđena finalna potrošnja energije u 2020. godini (iz Tabele 1, zadnje polje) (ktoe)	1729,82	1729,82
D. Predviđena količina energije iz obnovljivih izvora koja korespondira sa ciljem za 2020. godinu (izračunato kao B x C) (ktoe)	432,46	509,70

3.2. Indikativni sektorski ciljevi

NAP OIE utvrđuje ciljeve za energiju iz OIE za tri sektora: električnu energiju, saobraćaj i grejanje i hlađenje (Tabela 3).

- 25,64% OIE u bruto finalnoj potrošnji električne energije;
- 10 % OIE u bruto finalnoj potrošnji u saobraćaju;
- 45,65 % OIE u bruto finalnoj potrošnji energije za grejanje i hlađenje.

Način ispunjenja ciljeva za energiju iz obnovljivih izbora do 2020. godine

U svrhu ispunjenja godišnjih ciljeva za energiju iz OIE predviđena je izgradnja novih energetske kapaciteta sa različitim tehnologijama za OIE u tri sektora: električna energija, toplotna energija za potrebe grejanja i hlađenja i u saobraćaju. Stoga su za ispunjenje cilja za energiju iz OIE u 2020. godini predviđeni novi proizvodni kapaciteti, kao što sledi:

- 25,64% OIE u bruto finalnoj potrošnji električne energije biće ispunjen izgradnjom novih proizvodnih kapaciteta, kao što sledi:

U sektoru električne energije, povećanje proizvodnje energije iz OIE zasniva se na izgradnji novih malih i velikih kapaciteta na vodu: 240 MW iz malih hidroelektrana, 305 MW iz HE Žur, 150 MW na vetar, 14 MW na biomasu, a u manjoj meri na fotonaponskim instalacijama od 10 MW. Sektor električne energije doprinosi u opštem cilju za OIE sa 10,1 %.

- 10% OIE u bruto finalnoj potrošnji u saobraćaju biće ispunjen korišćenjem biogoriva, kao što je utvrđeno AU o korišćenju biogoriva u saobraćaju.

Sektorski cilj za OIE u saobraćaju, izračunat u skladu sa članom 3 (4) Direktive 2009/28/EC, iznosi 10%. Međutim, trenutni udeo u ukupnoj potrošnji energije u saobraćaju (koji je viši od iznosa izračunatog na osnovu člana 3 (4) zbog potrošnje kerozina, goriva za avione, nafte u saobraćaju) je na nivou od 9,24%. Udeo ovog sektora u opštem cilju iznosi 2,1%.

- 45,65% OIE u bruto finalnoj potrošnji za grejanje i hlađenje biće ispunjen izgradnjom novih proizvodnih kapaciteta, kao što sledi:

Solarna energija od 70MW_{th} , 10MW_{th} iz toplotnih pumpi. Sektor grejanja i hlađenja učestvuje u ukupnom cilju za OIE sa 17,2% u 2020. godini. Glavni udeo je od korišćenja biomase u obliku tradicionalnog drveta kao goriva, koje će i dalje biti najznačajniji izvor za grejanje na Kosovu.

Kosovo planira da opšti cilj ostvari domaćim resursima, i iz tog razloga nije planirano korišćenje mehanizama saradnje.

Tabela 3 – Državni cilj za 2020. godinu i predviđena trajektorija energije iz obnovljivih izvora u grejanju i hlađenju, električnoj energiji i saobraćaju

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
OIE - G&H ¹⁵ (%)	48.37%	47.64%	44.07%	46.45%	45.22%	44.91%	44.77%	44.84%	45.24%	45.37%	45.53%	45.65%
OIE - E ¹⁶ (%)	2.26%	2.85%	1.71%	2.16%	2.12%	5.13%	5.62%	6.58%	13.20%	14.42%	14.10%	14.33%*
	2.26%	2.85%	1.71%	2.16%	2.12%	7.34%	13.78%	15.00%	21.60%	23.18%	23.39%	25,64%**
OIE - S ¹⁷ (%)	0,03%	0,02%	0,04%	0,00%	0,00%	1,00%	2,00%	3,00%	4,00%	6,00%	8,00%	10,00%
Ukupan udeo OIE¹⁸ (%)	18.90%	19.26%	17.65%	18.18%	18.25%	19.29%	19.66%	20.33%	23.20%	24.20%	24.42%	25.00%*
	18.90%	19.26%	17.65%	18.18%	18.25%	20.14%	22.80%	23.57%	26.45%	27.58%	28.09%	29.47%**
<i>Od toga iz mehanizma saradnje¹⁹</i>												
<i>Višak za mehanizme saradnje¹⁷</i>												
						2011-2012	2013-2014	2015-2016	2017-2018			2020
						S2009 +20% (S ₂₀₂₀ -S ₂₀₀₉)	S2009 +30% (S ₂₀₂₀ -S ₂₀₀₉)	S2009 +45% (S ₂₀₂₀ -S ₂₀₀₉)	S2009 +65% (S ₂₀₂₀ -S ₂₀₀₉)			S ₂₀₂₀
Minimalna trajektorija OIE (%)						20.12	20.73	21.65	22.87			25
Minimalna trajektorija OIE (ktoe)						348.04	358.59	374.42	395.52			432.46

*) Ciljevi za OIE u skladu sa Odlukom SM br. 2/2012/04 od 18. oktobra 2012. godine

**) Ciljevi za OIE na osnovu AU o ciljevima za OIE br. 01/2013

Trajektorija realizacije OIE manja je od minimalne trajektorije za OIE za ispunjenje obavezujućih ciljeva utvrđenih u modelu NAPOIE, gde je bazna godina 2009. umesto 2005. Smatra se da je to posledica zakasnele primene NAPOIE Kosova i samo za period do 2015. godine tako da nije relevantan.

¹⁵ Udeo energije iz OIE za grejanje i hlađenje: bruto finalna potrošnja energije iz obnovljivih izvora za grejanje i hlađenje (definisana u članu 5 (1) b) i 5 (4) Direktive 2009/28/EC podeljena sa bruto finalnom potrošnjom energije za grejanje i hlađenje. Red (A) iz tabele 4 a deli se sa redom (1) iz tabele 1.

¹⁶ Udeo energije iz OIE u elektroenergetici: bruto finalna potrošnja električne energije iz obnovljivih izvora za elektroenergetiku (definisana u članu 5 (1) a) i 5 (3) Direktive 2009/28/EC podeljena sa bruto finalnom potrošnjom električne energije. Red (B) iz tabele 4a deli se sa redom (2) iz tabele 1.

¹⁷ Udeo obnovljive energije u saobraćaju: finalna energija iz obnovljivih izvora utrošena u saobraćaju (vidi član (1) c i član 5 (5) Direktive 2009/28/EC podeljena sa potrošnjom u saobraćaju 1) nafte, 2) dizela, 3) biogoriva, korišćenih u drumskom i železničkom saobraćaju i 4) električne energije korišćene u drumskom saobraćaju (kako je navedeno u redu (3) tabele 1). Red (J) iz tabele 4 b deli se sa redom (3) iz tabele 1.

¹⁸ Udeo obnovljive energije u bruto finalnoj potrošnji energije. Red (G) iz tabele 4a deli se sa redom (4) iz tabele 1.

¹⁹ U procentima ukupnog udela OIE.

Tabela 4a - 2020 Tabela obračuna za udeo obnovljivih izvora energije svakog sektora u finalnoj potrošnji energije (ktoe)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
(A) Predviđena bruto potrošnja energije iz OIE za grejanje i hlađenje	235.30	236.96	242.56	244.34	247.68	253.32	259.74	267.06	274.55	282.32	290.21	298.24
(B) Predviđena bruto potrošnja električne energije iz OIE	10.30 10.30	13.42 13.42	9.02 9.02	11.53 11.53	11.49 11.49	29.12 41.72	32.99 80.84	39.41 89.82	81.17 132.84	90.49 145.51	94.36 156.45	97.89* 175.13**
(C) Predviđena bruto potrošnja energije iz OIE u saobraćaju	0.10	0.07	0.13	0.00	0.00	3.27	6.71	10.27	13.80	21.08	28.59	36.33
(D) Predviđena ukupna bruto finalna potrošnja iz OIE ²⁰	245.70 245.70	250.45 250.45	251.71 251.71	255.87 255.87	259.17 259.17	285.71 298.32	299.44 347.29	316.73 367.14	369.52 421.19	393.88 448.91	413.16 475.25	432.46* 509.70**
(E) Predviđeni prenos energije iz OIE u druge države članice	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
(F) Predviđeni prenos energije iz OIE iz drugih država članica i trećih zemalja	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
(G) Previđena potrošnja energije iz OIE prilagođena za cilj (D) - (E) + (F)	245.70 245.70	250.45 250.45	251.71 251.71	255.87 255.87	259.17 259.17	285.71 298.32	299.44 347.29	316.73 367.14	369.52 421.19	393.88 448.91	413.16 475.25	432.46* 509.70**

*) Ciljevi za OIE u skladu s Odlukom SM br. 2/2012/04 od 18. oktobra 2012. godine

***) Ciljevi za OIE na osnovu AU o ciljevima za OIE br. 01/2013

²⁰ U skladu sa članom 5 (1) Direktive 2009/28/EC, gas, električna energija i vodonik iz obnovljivih izvora energije uzimaju se u obzir samo jednom. Nije dozvoljeno dvostruko uračunavanje.

Tabela 4b - 2020 Tabela obračuna za udeo energije iz obnovljivih izvora u saobraćaju (ktoe)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
(C) Predviđena potrošnja energije iz OIE u saobraćaju ²¹	0,10	0,07	0,13	0,00	0,00	3,27	6,71	10,27	13,80	21,08	28,59	36,33 ²²
(H) Predviđena potrošnja električne energije iz OIE u drumskom saobraćaju ²³	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
(I) Predviđena potrošnja biogoriva iz otpada, ostataka, neprehrambenih celuloznih materijala i lignoceluloznih materijala u saobraćaju ²⁴	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
(J) Previđeni udeo energije iz OIE u saobraćaju za deo OIE - S: $(C)+(2,5-1)\times(H)+(2-1)\times(I)$	0,10	0,07	0,13	0,00	0,00 ²⁵	3,27	6,71	10,27	13,80	21,08	28,59	36,33

²¹ Obuhvata sve OIE koji se koriste u saobraćaju, uključujući električnu energiju, vodonik i gas iz OIE, isključujući biogoriva koja nisu u skladu sa kriterijumima održivosti (vidi član 5 (1) zadnji podstav). Ovde navedite stvarne vrednosti, ne koristeći multiplikatorske faktore.

²² Dugoročni energetske bilans (2013-2022) (MER)

²³ Ovde navedite stvarne vrednosti, ne koristeći multiplikatorske faktore.

²⁴ Ovde navedite stvarne vrednosti, ne koristeći multiplikatorske faktore.

²⁵ Referenca: Dugoročni energetske bilans (2013-2022) (MER)

4. MERE ZA POSTIZANJE CILJEVA

4.1. Pregled svih politika i mera za promovisanje korišćenja energije iz obnovljivih izvora

Postojeće mere su prikazane u tablici 5, a planirane mere u tablici 6, razvrstane prema energetsom proizvodu: električna energija, grejanje i hlađenje, saobraćaj i međusektorske mere.

Akcija (naziv i referenca mere)	Vrsta mere *	Indikatori uspeha (očekivani rezultat**)	Ciljana grupa i/ili aktivnost ***	Odgovorna institucija	Finansijski troškovi i izvor finansiranja	Datum početka i završetka mere
ELEKTRIČNA ENERGIJA						
1. Šema podrške za električnu energiju proizvedenu iz OIE – <i>Feed-in</i> tarifa (vetar, biomasa, voda) Pravilo o održavanju električne energije za koju je izdat sertifikat o poreklu i procedurama za prijem u šemu podrške	Regulatorna Finansijska	Povećanje proizvodnje električne energije iz OIE	Investitori, instalateri	RUE	-----	2011
2. Sertifikat o poreklu Pravilo o uspostavljanju sistema sertifikata o poreklu za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora energije, otpada i kogeneracijom u kombinaciji sa grejanjem u jednoj proizvodnoj jedinici	Regulatorna	Transparentnost proizvodnje električne energije iz OIE	Proizvođači energije i potrošači energije	RUE	-----	2010
3. Prethodna studija izvodljivosti za identifikaciju hidroenergetskih potencija za izgradnju malih hidroelektrana (MHE) na Kosovu	Studija o proceni	Identifikacija mogućnosti za izgradnju 63 MW u MHE	Investitori u MHE	MER	50.000,00 DANIDA	Maj 2006
4. Dalja procena energetskih hidro-potencijala za MHE na Kosovu	Studija o proceni	Dodatna identifikacija novih lokacija za MHE od 22 MW	Investitori u MHE	MER		Novembar – decembar 2009
5. Dalja procena energetskih hidro-potencijala za MHE na Kosovu	Studija o proceni	Dodatna identifikacija novih lokacija za	Investitori u MHE	Završena		Mart – jul 2010

		MHE od 50 MW				
6. Izrada tenderskog paketa za izgradnju MHE na Kosovu	Regulatorna	Ubrzanje kompletiranja dokumentacije koja je neophodna za tenderske procedure za izgradnju MHE	Podrška za Regulatorni ured za energiju i investitore	Završena	50.000,00 BRK	Maj – oktobar 2008
GREJANJE I HLAĐENJE						
1. Studija za pripremu projektnih podataka o sistemima koji koriste solarnu energiju na Kosovu	Studija	Uspostavljanje baze podataka za potrebe predviđanja za korišćenje solarne energije	Investitori i relevantne institucije za energetske oblast	MER	60.000,00 BRK	Decembar 2010
MEĐUSEKTORSKE						
1. Kosovski program za energetske efikasnost i obnovljive izvore energije	Promotivna	Podsticanje većeg korišćenja energije iz OIE kroz pilot projekte i kampanje za podizanje svesti	Javne institucije, potrošači, investitori	MER	-----	2007
2. Kampanja za podizanje svesti javnosti o energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije	Informativna kampanja	Javno informisanje, podsticanje interesovanja za korišćenje OIE	Javno mnjenje	Evropska komisija	300.000,00	2009/2010

Tablica 5 – Pregled svih postojećih politika i mera

Akcija (naziv i referenca mere)	Vrsta mere *	Indikatori uspeha (očekivani rezultat**)	Ciljana grupa i/ili aktivnost ***	Odgovorna institucija	Finansijski troškovi i izvor finansiranja	Datum početka i završetka mere
ELEKTRIČNA ENERGIJA						
1. Šema podrške za električnu energiju proizvedenu u malim solarnim sistemima (fotonaponski SFIN integrisani u zgrade) Odluka o <i>feed-in</i> tarifama za fotonaponsku energiju	Regulatorna Finansijska	Povećanje proizvodnje električne energije iz OIE, Povećanje javnog interesa u investicijama u OIE	Investitori, instalateri	RUE	(nisu procenjeni) Potrošač	od 2014–
2. Pojednostavljene procedure za projekte OIE	Regulatorna	Povećanje proizvodnje električne energije malim projektima OIE	Investitori, instalateri	RUE	_____	od 2014 –
GREJANJE I HLAĐENJE						
1. Promovisanje korišćenja energije iz OIE za grejanje/hlađenje (investicioni grantovi / naknada za kapacitete)	Finansijska	Povećanje proizvodnje toplotne energije iz obnovljivih izvora (solarni, biomasa, geotermalni) i CG	Investitori Instalateri	RUE	(nisu procenjeni) Potrošač	2014 -

		korišćenjem OIE				
2. Obavezne kvote za snabdevača toplotom za centralno grejanje za udeo energije iz OIE u tom snabdevanju	Regulatorna Finansijska	Povećanje korišćenja toplotne energije iz OIE u centralnom grejanju	Snabdevač energijom za centralno grejanje	MER	(nisu procenjeni) Potrošač	2016 -
3. FIT bonus za korišćenje grejanja iz KG sa OIE	Regulatorna Finansijska	Povećanje korišćenja toplotne energije iz OIE sa KG	Investitori Instalateri	RUE	(nisu procenjeni) Potrošač	2016 -
4. Podsticanje saradnje interesnih grupa u cilju da se osigura veće korišćenje biomase, solarne-toplotne i geotermalne energije	Promotivna	Uspostavljanje interesnih grupa koje se bave svim aspektima realizacije projekta za toplotnu energiju iz OIE	Proizvođači peleta, drvne piljevine, proizvođači opreme, instalateri, arhitekte, pružaoci ESCO, finansijske institucije, investitori	MER	_____	2015
5. Minimalni zahtevi za OIE u zgradama AU o korišćenju OIE u zgradama	Rregulatorna	Povećanje korišćenja OIE u novim zgradama i zgradama koje su renovirane velikim intervencijama	Investitori Instalateri	MŽSPP	_____	2018
6. Viši standard korišćenja OIE u javnim zgradama	Promotivna	Povećanje korišćenja OIE u novim zgradama i	Javni autoriteti	MŽSPP		2014 -

		zgradama koje su renovirane u većoj meri, promovisanje OIE				
BIOGORIVA I DRUGE BIOTEČNOSTI						
1. Korišćenje biogoriva Administrativno uputstvo o korišćenju biogoriva	Regulatorna	Količina od 10% biogoriva u ukupnoj količini goriva u 2020. godini	Distributeri, proizvođači biogoriva	MTI	_____	2014 -
2. Oslobođanje od plaćanja akcize za biogoriva	Fiskalna	Povećanje potrošnje biogoriva	Potrošači	MTI	(nisu procenjeni)	2014 -
3. Udeo energije iz OIE u javnom prevozu	Regulatorna, promotivna	Veći udeo energije iz OIE u javnom prevozu	Javni prevoz	MTI	_____	2014 -
MEĐUSEKTORSKE						
1. Oslobođanje od plaćanja ili smanjenje carinske dažbine na opremu tehnologija za energiju iz OIE	Fiskalna	Smanjenje kapitalnih troškova za projekte OIE	Investitori	MF	(nisu procenjeni)	2015. -
2. Uspostavljanje kreditnih linija ili oslobođanje od plaćanja poreza na dobit za	Fiskalna	Veći profit projekata OIE, privlačenje investicija	Investitori	MF	(nisu procenjeni)	2015 -

ulaganja u oblasti OIE						
3. Osnivanje opštinskih kancelarija za energetiku	Regulatorna	Osnivanje i funkcionalizacija opštinskih kancelarija za energetiku u cilju pružanja podrške opštinama i razvoju projekata OIE	Centralni i opštinski autoriteti i druge zainteresovane strane (investitori)	MER	_____	2015
4. Promotivna kampanja o OIE	Informativna kampanja	Podsticanje javnog interesovanja za korišćenje OIE	Potrošači, proizvođači, javnost	MER	150 000,00	2012 - 2014 SOR
5. Programi mekih kredita za finansiranje projekata za energiju iz OIE	Finansijska	Privlačenje investicija	Investitori	MF	_____	2015-2020

Tablica 6 – Pregled planiranih politika i mera

* navedite da li je mera (pretežno) regulatorna, finansijska ili meka (npr. informativna kampanja).

** da li je očekivani rezultat promena u ponašanju, instalirani kapacitet (MW; t/godišnje), proizvedena energija (ktoe)?

*** ko su ciljana lica: investitori, krajnji korisnici, javna uprava, planeri, arhitekti, instalateri, itd., odnosno, koja je ciljana delatnost/sektor: proizvodnja biogoriva, energetsko korišćenje stajskog đubriva, itd.)?

4.2. Specifične mere za ispunjavanje zahteva u skladu sa članovima 13, 14, 16. i članovima 17. do 21. Direktive 2009/28/EC

4.2.1. Administrativni postupci i prostorno planiranje (član 13 (1) Direktive 2009/28/EC)

a) Postojeće zakonodavstvo u vezi sa postupcima odobravanja, sertifikacije, licenciranja i prostornog planiranja koje se primenjuje za postrojenja i pripadajuću infrastrukturu prenosne i distributivne mreže je sledeće:

- Zakon br. 03/L-185 o energetsom regulatoru (SL./br. 86 / 15. novembar 2010. g.)
- Zakon br. 03/L-184 o energiji (SL./br. 86 / 15. novembar 2010. g.);
- Zakon br. 03/L-201 o električnoj energiji (SL./br. 86 /15. novembar 2010. g.);
- Administrativno uputstvo br. 01/2013 o ciljevima za obnovljive izvore energije;
- Pravilo o postupku odobrenja za izgradnju novih kapaciteta, usvojeno 29.08.2011. godine;
- Pravila o uspostavljanju sistema sertifikata o poreklu za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora energije, usvojena 29.12.2010. godine;
- Pravilo o podržavanju električne energije za koju je izdat sertifikat o poreklu i procedurama za prijem u šemu podrške, usvojeno 29.12.2010. godine;
- Pravilo o licenciranju energetskih aktivnosti na Kosovu, usvojeno 29.08.2011. godine;
- Pravilo o određivanju cena Operatora prenosnog sistema i operatora tržišta (Pravilo o određivanju cena OPS/OT);
- Zakon br. 04/L-147 o vodama na Kosovu (SL./br. 10 / 29. april 2013. g.)
- Zakon br. 04/L-144 o dodeli na korišćenje i razmeni nepokretne imovine opštine (SL./br. 35 / 17. decembar 2012. g.);
- Zakon br. 04/L – 110 o gradnji (SL./br. 18 / 03. jul 2013. g.);
- Zakon br. 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu (SL./br. 83, 29. oktobar 2010. g.);
- Zakon br. 03/L-025 o zaštiti životne sredine (SL./br., 06. april 2009. g.);
- Zakon br. 2004/29 o šumama na Kosovu (SL./br. 34, 01. avgust 2008. g.);
- Zakon br. 03/L-043 o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja (SL./br. 52, 08. maj 2009. g.);
- Administrativno uputstvo br. 25/2012 o ekološkoj dozvoli;
- Mrežni kodeks;
- Metodologija naknada za priključenje na prenosnu mrežu / KOSTT;
- Metodologija naknada za priključenje na distributivnu mrežu / KEK;

- Tehnička pravila za priključak.

(b) Nadležne institucije i njihova ovlašćenja u ovoj oblasti:

- Ministarstvo ekonomskog razvoja (MER)

MER je odgovoran za izradu i sprovođenje politika koje podstiču ekonomski rast i saradnju, razvoj biznisa i obezbeđuju konkurenciju i održivi razvoj sektora energetike i rudarstva.

Unutar organizacione strukture Ministarstva, za oblast energetike, odnosno za OIE, odgovorno je Odeljenje za energetiku i rudarstvo u čijem sastavu se nalazi Divizija koja se bavi oblastima obnovljivih izvora energije, efikasnosti i kogeneracije.

Glavne odgovornosti ove divizije su:

- Predlaže, izrađuje i sprovodi politike i strateške dokumente u oblasti OIE, EE i KG;
 - Predlaže, izrađuje i prati sprovođenje važećeg zakonodavstva za oblast OIE, EE i KG;
 - Izrađuje izveštaje i vrši praćenje u vezi sa sprovođenjem dokumenata i strategija za oblast OIE, EE i KG;
 - Koordinira i izveštava o procesu izvršavanja obaveza koje proističu iz angažovanja u okviru Ugovora o energetske zajednici u vezi sa obnovljivim izvorima, energetske efikasnošću i kogeneracijom.
- Regulatorni ured za energiju (RUE):
 - Izdaje odobrenja za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta (preliminarna odobrenja, konačna odobrenja);
 - Utvrđuje tarifni sistem za proizvodnju električne energije iz OIE;
 - Odgovoran je za sistem sertifikata o poreklu.
- Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP):
 - Izdaje vodnu dozvolu, prava na korišćenje vode, nosilac je postupka za dodelu koncesije za korišćenje voda;
 - Izdaje ekološke dozvole;
 - Odgovorno je za izdavanje građevinskih dozvola (za proizvođače sa instaliranim kapacitetom od preko 20 MW).
- Opštinski autoriteti:
 - Odgovorni su za dodelu zemljišta za projekte OIE;
 - Odgovorni su za izdavanje građevinskih dozvola za proizvođače sa instaliranim kapacitetom ispod 20 MW.

- Kosovska agencija za šume:
- Izdaje dozvole za korišćenje šuma.

- KOSTT je odgovoran za :
- Priključivanje na prenosnu mrežu;
- Operator tržišta.

- KEDS je odgovoran za:
- Priključivanje na distributivnu mrežu;
- Ugovore o otkupu energije (UOE) kao javni snabdevač.

U pojedinim slučajevima su pre izgradnje potrebne i dodatne dozvole u zavisnosti od vrste i lokacije postrojenja na OIE:

- Ministarstvo infrastrukture je odgovorno za:
- Dozvole za povezivanje na postojeću putnu infrastrukturu.

- Ministarstvo kulture, omladine i sporta je odgovorno za:
- Dozvole u slučajevima područja od posebnog interesa ili arheološkog područja.

(c) Kategorizacija procedura za razvoj projekata za energiju iz OIE biće regulisana posebnim AU. Procedure se izrađuju od strane RUE. Ovaj proces će biti okončan do kraja 2013. godine.

(d) Eventualna neslaganja između Zakona br. 03/L-185 o energetsom regulatoru, Zakona br. 04/L-144 o dodeli na korišćenje i razmeni nepokretne imovine opštine i Zakona br. 04/L-147 o vodama, biće analizirana i otklonjena.

Trenutno se pravo na korišćenje zemljišta i šuma može dodeliti samo na rok do 5 godina, što nije dovoljno da se pruži adekvatna garancija investitorima, i očekuje se da će se ove odredbe usaglasiti sa odredbama Zakona o energetsom regulatoru. Dozvola za korišćenje voda dodeljuje se na period od 40 godina.

Postoji nekoliko problema na nivou lokalne samouprave gde u pojedinim slučajevima različite opštine izdaju memorandume o razumevanju o korišćenju zemljišta za dva investitora, uprkos tome što prema Zakonu br. 04/L-147 o dodeli na korišćenje i razmeni nepokretne imovine opštine to može da uradi jedino Skupština opštine. U

takvim slučajevima će ovaj problem sa nefunkcionisanjem zakona na nivou lokalne samouprave biti otklonjen.

Opština treba da poseduje urbanističke i regulatorne planove (sa pojedinostima o građevinskim uslovima za mikrolokacije), i ukoliko je zahtev investitora u skladu sa tim planom, opština odobrava izgradnju. Uprkos tome što većina opština ima urbanističke planove i dalje nedostaje raščlanjivanje ovih planova na adekvatnom nivou. Propisani rok za odgovor je 30 dana, a ukoliko opština ne odgovori u tom roku, investitor ima pravo da počne izgradnju kao da mu je izdata građevinska dozvola. Svrha ove zakonske odredbe je da se skрати vreme čekanja u ovom sektoru, ali pošto opštine imaju manjak kapaciteta, ove odredbe su imale kontraproduktivno dejstvo.

Model ugovora o otkupu energije (UOE) koji je sačinio javni snabdevač treba da bude odobren od strane RUE. Očekuje se da će odobrenje ovog modela ugovora dovesti do povećanja sigurnosti za investitore. Po postojećoj šemi, UOE se potpisuje tek nakon izgradnje postrojenja za OIE i to u vreme pre puštanja u rad, čime se otežava finansiranje projekta.

- (e) Za izdavanje odobrenja za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta za energiju iz OIE nadležan je Regulatorni ured za energiju. Od preliminarnog odobrenja do konačnog odobrenja izdatog od strane RUE, u proces su uključene institucije navedene u tački (b) gore. Nakon izdavanja odobrenja može započeti izgradnja elektrane.

Bolja koordinacija između insitucija različitih nivoa odgovornosti za projekte OIE postići će se usaglašavanjem zakona i relevantnih procedura.

- (f) Za popunjavanje prijava za odobrenje, sertifikaciju i licenciranje kao pomoć podnosiocu zahteva pružaju se informacije na zvaničnom veb sajtu RUE. Na veb sajtu RUE postoje informacije za podnosiocima zahteva o izdatim preliminarnim odobrenjima i izdatim konačnim odobrenjima za projekte za energiju iz OIE. Trenutno postoje sledeće informacije:

Konačna odobrenja za (1,3 MW i 0,9 MW WPP i HE 23,1 MW), postoji i 7 preliminarnih odobrenja (1 za vetar od 30 MW, 6 za HE sa ukupno 102 MW) i 8 preliminarnih odobrenja (2 za vetar, sa ukupno 51 MW, 6 za HE sa ukupno 36 MW). Za hidroelektrane se mogu izdati i odobrenja za više od jedne HE i to odlukom RUE o odobrenju. Pored toga, i Ministarstvo za ekonomski razvoj povremeno objavljuje brošure sa neophodnim informacijama o proceduralnim koracima koje trebaju da prate investitori za projekte u oblasti OIE.

- (g) Horizontalna koordinacija između različitih državnih organa/organa uprave u vezi sa procedurom razvoja projekata za energiju iz OIE je sledeća:

Procedura za dodelu odobrenja pokreće se podnošenjem zahteva sa potrebnim dokazima i dokumentacijom. RUE je odgovoran za razmatranje zahteva i komunikaciju sa podnosiocem zahteva do kompletiranja dokaza i dokumentacije. Nakon toga, Radna grupa RUE razmatra zahtev i obavlja konačnu procenu. Nakon

što radna grupa utvrdi da je zahtev kompletan, on se podnosi Odboru radi rešavanja. Isti proces se primenjuje i za prvi korak u preliminarnom odobrenju i za poslednji korak odobrenja.

Za svaki projekat prvi korak je: podnošenje zahteva MŽSPP-u za ekološku saglasnost. Trajanje procedure za razmatranje i davanje odgovora je 70 dana od dana podnošenja zahteva.

Posle izgradnje postrojenja, u zavisnosti od kapaciteta, pravno lice treba da podnese zahtev MŽSPP-u za ekološku dozvolu, a za velike kapacitete podnosi zahtev i za integrisanu ekološku dozvolu.

U vezi sa korišćenjem vodnih resursa, usvojen je novi Zakon o vodama na Kosovu i zamenjen je procedurom odobrenja, koja se sprovodi u tri koraka. U prvom koraku posle preliminarnog odobrenja pribavljenog od RUE, investitor podnosi prijavu za dozvolu o uslovima za korišćenje vode, u kojoj je propisana sva dokumentacija koja je potrebna za sledeći korak.

Nakon što kompletira dokumentaciju i neposredno pre dobijanja građevinske dozvole, investitor podnosi zahtev za dobijanje dozvole za korišćenje vode. Posle izgradnje hidroelektrane i nakon dobijanja dozvole za korišćenje vode, koja se može dobiti sa rokom trajanja do 40 godina za proizvodnju energije, zajedno sa Administrativnim uputstvom o vodama (Administrativno uputstvo o administraciji i upravljanju vodnim resursima u periodu važenja vodne dozvole).

Tri projekta, od kojih: dve vetroelektrane od 1,3 MW i 0,9 MW i jedna MHE sa 23,1 MW su uspešno završila proces odobrenja. RUE obično donosi odluke u roku od 3 meseca, ali ima i slučajeva da se to desilo i u kraćem roku, odmah na narednoj sednici Odbora.

Preliminarno odobrenje ima rok važenja od dve godine i u tom roku već treba da su pribavljene sve dozvole potrebne za odobrenje. U praksi se pokazalo da je za to dovoljno i 18 meseci.

Preliminarno odobrenje izdato od strane RUE, potvrđuje da investitor poseduje finansijske i tehničke kvalifikacije i osoblje za razvoj, izgradnju i upravljanje postrojenjem (elektranom OIE).

Konačno odobrenje koje se izdaje RUE otvara put za početak izgradnje elektrane i potvrđuje da je investitor pribavio sve potrebne ugovore i dozvole (korišćenje zemljišta, korišćenje voda, priključak na mrežu, ekološka dozvola, građevinska dozvola, itd.) po ovom pitanju.

Informacije o procedurama i koracima za izgradnju elektrana na OIE dobijaju se u RUE, ali se RUE ne može nazvati *one-stop-shop*-om za podržavanje investitora.

- (h) U vezi sa specifičnostima različitih tehnologija za sprovođenje projekata u oblasti OIE, koraci između preliminarnog odobrenja i konačnog odobrenja razlikuju se u zavisnosti od vrste tehnologije, veličine kapaciteta i lokacija gde se projekt realizuje. Kao primer može se istaći razlika između koraka i procedura kada se radi o projektima koji koriste drvenu biomasu od onih koji koriste vodu.

Usaglašavanja za postupak odobrenja prema specifičnostima različitih tehnologija energije iz obnovljivih izvora sprovede se planiranim Administrativnim uputstvom o korišćenju i održavanju proizvodnje energije iz obnovljivih izvora i revidiranim Pravilom o postupku odobrenja za izgradnju novih kapaciteta za proizvodnju energije iz OIE i Pravilom o održavanju električne energije za koju je izdat sertifikat o poreklu i procedurama za prijem u šemu podrške.

- (i) Što se tiče specifičnih procedura za instalacije malih projekata i decentralizovanu proizvodnju energije iz OIE (solarni paneli na zgradama ili kotlovi na biomasu u zgradama), trenutno se ne sprovode specifične procedure.

Za sprovođenje pojednostavljenih procedura planira se da bude obavljeno Administrativnim uputstvom o korišćenju i održavanju proizvodnje energije iz obnovljivih izvora.

- (j) Naknade koje se odnose na zahteve za odobrenja/licence/dozvole za instaliranje opreme novih kapaciteta za energiju iz OIE, objavljuju se na internet sajtu RUE. Ove naknade su povezane sa administrativnim troškovima odobrenja tih dozvola. Trenutno ne postoji plan za razmatranje naknada.
- (k) Za lokalne i regionalne organe trenutno ne postoje službene smernice o planiranju, projektovanju, izgradnji i obnovi industrijskih i stambenih područja za instaliranje opreme i sistema koji koriste obnovljive izvore energije za proizvodnju električne energije, grejanje i hlađenje, uključujući i centralno grejanje i hlađenje. U ovom pogledu se očekuje da će se lokalni i regionalni organi vlasti podržati preko novih institucija, kao što su opštinske/regionalne kancelarije za energetiku.
- (l) Nadležni službenici RUE koji se bave procedurama odobravanja, sertifikacije i licenciranja instalacija opreme koja koristi obnovljive izvore energije povremeno pohađaju obuke po ovim pitanjima. Ovi službenici imaju visoko obrazovanje u relevantnim oblastima.

4.2.2. Tehničke specifikacije (član 13 (2) Direktive 2009/28/EC)

Tehničke specifikacije koje moraju da ispune uređaji i sistemi za energiju iz obnovljivih izvora za ostvarivanje koristi od šema podrške biće uvrštene u Administrativno uputstvo o korišćenju i održavanju proizvodnje energije iz obnovljivih izvora.

4.2.3. Zgrade (član 13 (3) Direktive 2009/28/EC)

- (a) U pogledu ovog člana koji se odnosi na povećanje udela energije iz obnovljivih izvora u sektoru zgrada postoji sledeće zakonodavstvo:

- Zakon br. 04/L – 110 o gradnji (SL./br. 18 / 03. jul 2013. g.);
 - Zakon br. 2011/04-L-016 o energetskej efikasnosti (SL. br. 6 / 22. jul 2011. g.);
 - Tehnički pravilnik o uštedi toplotne energije i toplotnoj zaštiti u zgradama br. 03/2009;
 - Pravilnik br. 01/2012 o osnivanju i funkcionisanju Komisije za sertifikaciju energetskih revizora i menadžera;
 - Nacrt jedinstvenog kodeksa o izgradnji u Republici Kosovo.
- (b) Institucija koja je nadležna za sprovođenje zakonodavstva o korišćenju OIE u zgradama je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja.
- (c) Transpozicija Direktive o energetskej učinku u zgradama 2010/3/EZ (DEUZ) obavlja se Zakonom o gradnji i Kodeksom građenja za koji se planira da će biti usvojen u toku 2013. godine.
- (d) Na lokalnom/regionalnom nivou nema postojećih ili planiranih mera u vezi sa korišćenjem energije iz OIE u zgradama.
- (e) U dosadašnjem zakonodavstvu i građevinskim propisima i kodeksima ne postoje odredbe o korišćenju energije iz obnovljivih izvora; to će biti utvrđeno putem Administrativnog uputstva o korišćenju OIE u zgradama, za koje je planirano da bude usvojeno do kraja 2013. godine.
- (f) Predviđeni rast korišćenja energije iz obnovljivih izvora u zgradama do 2020. godine u javnom i privatnom sektoru prema datim godinama prikazan je u tabeli br. 6 ispod. Podaci su godišnji, odnosno za date godine.

Ovde treba uvrstiti i potrošnju za grejanje, hlađenje i električnu energiju iz obnovljivih izvora).* tražiti referencu

Tabela 7 – Predviđeni udeo energije iz obnovljivih izvora u sektoru zgrada (%)

	2009	2010	2015	2020
Sektor domaćinstava	48,4%	46,6%	49,8%	54,1%
Usluge	6,6%	7,2%	14,3%	21,9%
Ukupno	40,2%	38,9%	43,2%	48,0%

- (g) U pogledu minimalnog nivoa potrošnje energije iz OIE u novim i renoviranim zgradama, ovaj nivo nije utvrđen. Trenutno je u procesu izrade AU koje uzima u

obzir zahteve za minimalni nivo energije iz obnovljivih izvora u novim i renoviranim zgradama.

- (h) Molimo vas da opišite planove koji osiguravaju da od 2012. godine i nadalje zgrade budu uzor na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou tako da se u njima koriste uređaji za obnovljivu energiju ili da postanu 0-energetske zgrade. Razmatranjem Zakona br. 04/L-110 o gradnji (SL. br. 18 / 03. jul 2013. g.) utvrdiće se odredbe u skladu sa zahtevima iz DEUZ.
- (i) Promovisanje energetske efikasne tehnologije za obnovljive izvore energije u zgradama planira se kroz šemu podrške za toplotnu energiju iz OIE, utvrđenih u AU o korišćenju i održavanju proizvodnje energije iz OIE koje se nalazi u postupku usvajanja.

4.2.4. Pružanje informacija (članovi 14 (1), 14(2) i 14(4) Direktive 2009/28/EC)

- (a) U vezi sa zahtevima iz člana 14. Direktive 2009/28/EC u postojećem zakonodavstvu nema izričitih odredbi. Planira se da će ovo pitanje biti regulisano AU o korišćenju i održavanju energije iz OIE, koje će se usvojiti do kraja 2013. godine.
- (b) Nadležna institucija za raspodelu informacija na državnom nivou je MER. Ne postoje ovakvi organi na lokalnom i regionalnom nivou.
- (c) Postojeće i planirane mere na regionalnom i lokalnom nivou za pružanje informacija sprovođenjem javnih kampanja za podizanje svesti o EE i OIE. Ove kampanje su sprovedene i nastaviće da se sprovode putem televizijskih spotova, školskih takmičenja, letaka, panela, radionica, obuka, informativnih brošura, radio reklama.
- (d) Informacije date na raspolaganje relevantnim akterima (potrošačima, građevinarima, instalaterima, arhitektima, dobavljačima relevantne opreme i vozila) u vezi sa merama za održavanje korišćenja energije iz obnovljivih izvora (za elektroenergetiku, grejanje i hlađenje i saobraćaj) su: internet stranica MER-a, leci, brošure, izveštaji MER-a o napretku, izveštaji ugovarača o sprovođenju kampanje. Ovakve aktivnosti su planirane i u budućem periodu.
- (e) U vezi sa programima za podizanje svesti za građane u odnosu na korišćenje energije iz obnovljivih izvora sprovodile su se kontinuirane javne kampanje. Ovakve kampanje su planirane i u budućem periodu. U svim sprovedenim i planiranim kampanjama za promovisanje i informisanje o OIE uspostavljena je saradnja sa lokalnim nivoom.

4.2.5. Sertifikacija instalatera (član 14 (3) Direktive 2009/28/EC)

Sertifikacija instalatera prema principima opisanim u Aneksu IV Direktive 2009/28/EC biće deo Administrativnog uputstva o podržavanju korišćenja energije iz OIE.

4.2.6. Razvoj elektroenergetske infrastrukture (članovi 16 (1), 16(3) i 16(6) Direktive 2009/28/EC)

- (a) Glavni zakoni koji regulišu energetske mreže i funkcionisanje mreža su:
- Zakon br. 03/L-184 o energiji;
 - Zakon br. 03/L-185 o energetsom regulatoru;
 - Zakon br. 03/L-201 o električnoj energiji;
 - Pravilo o odobrenju izgradnje novih proizvodnih kapaciteta, usvojeno 29.08.2011. godine;
 - Pravilo o licenciranju energetske delatnosti na Kosovu, usvojeno 29.08.2011. godine;
 - Pravilo o utvrđivanju cena za Operatora prenosnog sistema i Operatora tržišta (Pravilo o cenama OPS/OT);
 - Pravilo o utvrđivanju cena za Operatora distributivnog sistema (Pravilo o cenama ODS-a);
 - Pravila o opštim uslovima snabdevanja energijom;
 - Kodeks mreže;
 - Kodeks mreže – Kodeks za proizvodna postrojenja na snagu vetra;
 - Metodologija za utvrđivanje cena za priključenje na prenos / KOSTT;
 - Metodologija za utvrđivanje cena za priključenje na distribuciju / KEK;
 - Tehnička pravila za priključenje;
 - Merni kodeks;
 - Kodeks za električnu opremu;
 - Kodeks za električne standarde;
 - Kodeks praksi za pristup zemljištu i postrojenjima;
 - Distributivni kodeks;
 - Merni kodeks za ODS.

Obaveze koje se odnose na integraciju OIE utvrđene su u članu 12. stavovi 2, 3 i 4 Zakona br. 03/L-184 o energiji.

Operatori prenosnog i distributivnog sistema utvrđuju i objavljuju standardna pravila o nosiocu troškova tehničkih prilagođavanja, kao što su priključenje na mrežu i jačanje njihovih mreža koja su neophodna za integrisanje novih proizvođača električne energije koji vrše snabdevanje električnom energijom proizvedenom iz obnovljivih izvora energije u povezani sistem. Ova pravila se podnose na usvajanje Regulatornom uredu za energiju i moraju biti u skladu sa Energetskom strategijom Kosova i zasnovani na objektivnim, transparentnim i nediskriminatorским kriterijumima, posebno uzimajući u obzir sve troškove i prihode koji proizilaze iz priključenja ovih proizvođača na sistem.

Operatori prenosnog i distributivnog sistema moraju da pruže svakom novom proizvođaču električne energije koji koristi obnovljive izvore energije ili kogeneraciju i želi da se poveže na sistem, potpunu i detaljnu procenu u vezi sa troškovima koji nastaju usled priključenja, za koju procenu operator sistema može da nametne naknadu koja održava njegove razumne troškove.

Operatori prenosnog i distributivnog sistema utvrđuju i objavljuju standardna pravila u vezi sa podelom troškova za instalaciju sistema, kao što su priključenje na mrežu i jačanje, među svim proizvođačima električne energije koji ostvaruju korist od njih. Ova pravila se podnose na usvajanje Regulatornom uredu za energiju i moraju biti u skladu sa Energetskom strategijom i drugim podzakonskim aktima, propisima ili kodeksima.

Odgovornost za upravljanje, održavanje, izgradnju i razvoj mreže snose Operator prenosnog sistema (KOSTT) i Operator distributivnog sistema (KEK).

Na osnovu Zakona o energiji i obaveza koje proizilaze iz licence, KOSTT je izradio niz tehničkih kodeksa, koji su objavljeni na tri jezika na zvaničnom sajtu KOSTT-a na internetu.

(b) U pogledu razvoja prenosne i distributivne mreže u cilju integrisanja energije iz obnovljivih izvora, KOSTT priprema sledeće dugoročne planske dokumente, koji se preispituju svake godine i podnose RUE na usvajanje:

- Plan za razvoj prenosa, za 10 godina;
- Plan za adekvatnost proizvodnje, za 10 godina;
- Dugoročni bilans električne energije, za 10 godina.

U dokumentima se uzima u obzir integracija proizvodnje energije iz obnovljivih izvora u mrežu. Svi dokumenti su objavljeni na internet sajtu.

Uz pomoć savetodavnih usluga pruženih preko Linije za direktno finansiranje projekata održive energije za zemlje Zapadnog Balkana, biće sprovedena studija o strujanju vetra.

c) Elektroenergetska mreža će se konstantno razvijati u skladu sa razvojnim planovima. Planovi, takođe obuhvataju i odredbe o povećanju korišćenja uređaja informacione

tehnologije, kao što su korišćenje SCADA/EMS od strane KOSTT-a. U ovom trenutku ne postoje planovi za postrojenja za skladištenje.

Trenutno ne postoje bilo kakve aktivnosti za korišćenje koncepta inteligentne mreže.

- (d) U vezi sa kapacitetima interkonekcije sa susednim zemljama, KOSTT još uvek nije član Evropske mreže operatora prenosnih sistema električne energije (ENTSO/E), i iz tog razloga EMS (OPS Srbije) i dalje alokira kapacitete za interkonekciju Kosova. Postoje problemi zbog alokacije kapaciteta interkonekcije i neplaćanja naknade za tranzitne tokove. Očekuje se da će se o situaciji pregovarati i da će biti rešena do kraja 2013. godine.

- Dalekovod 400 kV sa Crnom Gorom;

- Dalekovod 400 kV sa Makedonijom;

- Dalekovod 220 kV sa Albanijom;

Dalekovod 400 kV se još uvek ne smatra interkonekcijom.

Na osnovu PRP i relevantnih studija u vezi sa razvojem prenosnog sistema predviđeno je nekoliko veoma važnih projekata koji će uticati na sigurnost i stabilnost prenosnog sistema, kako u unutrašnjem, tako i u regionalnom smislu:

- Dalekovod 400 kV Kosovo – Albanija sa kapacitetom od 1300 MVA, za koji je planirano da bude završen do 2015. godine;
- Dalekovod 400 kV Kosovo – Makedonija sa kapacitetom od 1300 MVA, za koji je planirano da bude završen do 2020. godine.

- (e) Po pitanju procedura za odobrenje u vezi sa mrežnom infrastrukturom, trenutnim stanjem i prosečnim vremenom za dobijanje odobrenja, situacija je sledeća: Po završetku izdavanja preliminarnog odobrenja od strane RUE, graditelji novih postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora podnose svoje zahteve ili operatoru prenosnog sistema ili ODS u zavisnosti od svojih predviđanja u vezi sa mogućnošću priključenja.

Dokument zahteva sadrži sve relevantne podatke iz neophodnih projekata za računarsko projektovanje, kao i planirano vreme za puštanje u rad, itd. Na osnovu ovih podataka, inženjeri za planiranje analiziraju uticaj projekta i predlažu najbolje rešenje za priključenje. Procedure (vremenski rokovi do potpisivanja ugovora) opisane su u Metodologiji o naknadama za priključenje. Prosečno vreme od 2-3 meseca je normalno i trenutno ne postoje planovi o tome da se ova procedura izmeni.

Izgradnju priključaka na mrežu izvodi investitor u skladu sa projektima odobrenim od strane operatora sistema. Nakon izgradnje, koju nadgleda operator sistema, instalacija priključka na mrežu se predaje operatoru sistema koji njime upravlja i vrši održavanje. Tehnička prilagođavanja u mreži, koja su neophodna za priključenje

unose se u plan za razvoj mreže i izvršavaju se pre izgradnje kapaciteta za proizvodnju iz OIE.

- (f) Koordinacija između odobravanja mrežne infrastrukture i drugih postupaka administrativnog planiranja vrši se preko RUE, nakon što on izda preliminarno odobrenje čiji rok važenja iznosi dve godine, a svake godine usvaja ažurirane verzije planova za razvoj energetske mreže. Zahtev za priključenje se odobrava nakon izdavanja preliminarnog odobrenja od strane RUE, a konačno odobrenje RUE izdaje tek nakon odobrenja zahteva za priključenje.

- (g) Pravo na prioritarno priključivanje, odnosno rezervisani kapaciteti za priključivanje novih postrojenja koja proizvode električnu energiju iz obnovljivih izvora se prema planiranju mreže i procedurama za OIE zasnova na listi podnosilaca zahteva koji su registrovani pri RUE dostavljenoj od strane operatora mreže.

- (h) Ne postoje slučajevi zahteva za instaliranje postrojenja za energiju iz obnovljivih izvora za koja ne postoje uslovi za priključenje zbog ograničenih kapaciteta mreže.

- (i) U pogledu troškova i snošenja troškova tehničkog prilagođavanja objavljenih od strane operatora prenosnog i distributivnog sistema, pravila su propisana u Metodologiji o naknadama za priključenje, koje odobrava RUE, a zasnovana su na objektivnim, transparentnim i nediskriminatorским pravilima. Pravila su dostupna na zvaničnom sajtu KOSTT-a na internetu.

- (j) Prema Metodologiji o naknadama za priključenje sve troškove priključka i tehničkog prilagođavanja snose proizvođači, a pravila su jednaka za sve vrste proizvođača. Metodologija obuhvata i naknade za duboke priključke.

Postoje planovi za moguće izmene metodologije za priključenje na distributivnu mrežu.

- (k) Prema Metodologiji o naknadama za priključenje, proizvođači koji su kasnije priključeni dele troškove priključenja sa proizvođačima koji su bili priključeni na mrežu na početku, srazmerno instaliranim kapacitetima.

- (l) Operatori prenosnog i distributivnog sistema pružaju informacije novim proizvođačima o troškovima, tačnom vremenskom rasporedu obrade njihovih zahteva i okvirnom rasporedu njihovog priključivanja na mrežu, kao što sledi:

Obrada zahteva je opisana u Metodologiji o naknadama za priključenje, koju usvaja RUE.

OPS (KOSTT) pruža detaljno predviđanje troškova potencijalnim investitorima. Zainteresovanom proizvođaču se obično u roku od 1-2 meseca od kompletiranja zahteva dostavlja procena troškova priključenja.

ODS (KOSTT) ne pruža ovakve eksplicitne informacije. Njihovo obuhvatanje je ograničeno i oni jednostavno pružaju tehničke uslove za priključak. Oni formiraju komisiju koja izlazi na teren, ispituje lokaciju novog postrojenja i određuje tačku priključka i tehničke uslove za odobrenje priključka u skladu sa prethodno utvrđenim standardnim tehničkim propisima.

4.2.7. *Funkcionisanje elektroenergetske mreže (član 16(2) 16(7) i (8) Direktive 2009/28/EC)*

Obaveze koje se odnose na proizvođače energije iz OIE proizilaze iz Zakona br. 03/L-184 o energiji, tačnije iz člana 12. stavova 1 i 5.

Prilikom dispečinga proizvedene energije, operator prenosnog sistema, odnosno operator distributivnog sistema, prema potrebi, treba da daju prioritet energiji proizvedenoj iz obnovljivih izvora energije i kogeneracijom, u skladu sa ograničenjima koja su utvrđena u svrhu osiguranja sistema u Kodeksu mreže i drugim propisima i kodeksima.

Regulatorni ured za energiju obezbeđuje da naknade u prenosu i distribuciji za priključenje i korišćenje prenosnih i distributivnih sistema ne diskriminišu električnu energiju poreklom iz obnovljivih izvora energije, a posebno električnu energiju proizvedenu koja je proizvedena iz obnovljivih izvora energije u perifernim područjima i područjima sa malom gustom stanovništva.

- (a) Prenos i distribucija električne energije iz obnovljivih izvora obavlja se prema prioritetu u dispečingu od strane operatora prenosnih i distributivnih sistema. Izuzetak od ovoga čini se kada postoje kritični slučajevi u mreži, kada se energija proizvedena od strane ovih proizvođača može smanjiti radi obezbeđivanja sigurnosti i stabilnosti.
- (b) Prioritet koji operator prenosnog sistema daje proizvođačima energije koji koriste obnovljive izvore energije prilikom dispečinga proizvedene električne energije opisan je u članu 4.2.7 u drugom stavu.
- (c) U cilju svođenja na minimum isključenja električne energije iz obnovljivih izvora i planiranih mera za isključenje električne energije iz vetroelektrana predviđena je studija o strujanju vetra. Pored toga, u slučaju potrebe, moći će da se uspostavi i model proizvodnje električne energije na vetar.

(d) RUE nije informisan o planiranim merama i nema ovlašćenja da ih nadgleda.

(e) U pogledu integracije postrojenja koja proizvode energiju iz OIE u elektroenergetsku mrežu i obaveza proizvođača ove enegije u vezi sa učešćem na tržištu električne energije, ovo tržište na Kosovu je trenutno tranzitni model. Proizvođači iz OIE ne učestvuju na tržištu za vreme trajanja njihovih UKE, prema FIT šemi, pošto je javni snabdevač obavezan da otkupljuje celokupnu količinu električne energije koja je proizvedena iz OIE. I dalje se raspravlja o tome da li će proizvođači energije iz OIE nakon isteka UKE učestvovati na tržištu ili će im biti dato pravo da zaključe UKE sa Javnim snabdevačem električne energije pod drugim uslovima.

(f) Pravila za zaračunavanje tarifa za prenos i distribuciju opisana su u Metodologiji o naknadama za priključenje odobreno od strane RUE, a naknade se obračunavaju na osnovu ovih pravila.

4.2.8. Integracija biogasa u mrežu prirodnog gasa (član 16 (7) i član 16(9) i (10) Direktive 2009/28/EC)

Na Kosovu ne postoji infrastruktura prirodnog gasa, a ne postoji ni kratkoročni plan za izgradnju mreže za distribuciju gasa.

Ipak, Zakon br. 03/L-133 o prirodnom gasu sadrži nekoliko odredbi kojima se obezbeđuje nediskriminatorско tretiranje biogasa i gasa iz biomase, uključujući:

- Stav 3 člana 1. utvrđuje da će odredbe Zakona br. 03/L-133 o prirodnom gasu biti primenljive i za biogas i za gas dobijen iz biomase.
- Stavovi 1.2 i 3 člana 3. Zakona br. 03/L-133 o prirodnom gasu utvrđuju da korisnici prenosnog sistema ne smeju biti diskriminisani, da će pravila o uslugama sistema sadržavati nediskriminatorске uslove i rokove, kao i „cost-reflective“ tarife za korišćenje usluga.
- Slično gore navedenim odredbama, i stavovi 1.2 i 3 člana 11. Zakona br. 03/L-133 sadrže identične odredbe koje se odnose na distributivni sistem.
- Pored toga, i član 17. Zakona br. 03/L-133 (o pristupu trećih strana) u stavu 1 garantuje nediskriminatorске tarife za pristup sistemima prenosa i distribucije.

(a) Nediskriminaciju gasa proizvedenog iz obnovljivih izvora energije kroz zaračunavanje tarifa za prenos i distribuciju garantuje zakonski okvir koji na pravilan način razrađuje načine za integraciju gasa iz obnovljivih izvora energije u mrežu prirodnog gasa. Pored gore navedenih članova/stavova, Zakon sadrži i član koji se bavi novom infrastrukturom (član 19. Zakona br. 03/L-133) u cilju da se obezbede investicije za novu infrastrukturu, uključujući i proširenje mreže, njenu modifikaciju i izgradnju kapaciteta.

- (b) Što se tiče procene potreba za gasnom infrastrukturom i proširenjem gasne mreže, u slučaju da se izvrši procena izgradnje gasne mreže i kada god se to bude desilo, proces će obuhvatiti i procenu mogućnosti za integraciju gasa iz obnovljivih izvora energije.
- (c) Tehnička pravila za priključenje na mrežu prirodnog gasa i odgovarajuće tarife za priključenje nisu pripremljeni.

4.2.9. Razvoj infrastrukture za centralno grejanje i hlađenje (član 16 (11) Direktive 2009/28/EC)

Sistemi i infrastruktura za centralno grejanje (mreže) nisu razvijeni na zadovoljavajućem nivou, a postojeći sistemi za CG ne koriste energiju iz obnovljivih izvora.

Kosovo je, takođe, usvojilo i Strategiju za centralno grejanje 2011-2018 u kojoj su obnovljivi izvori tretirani na poseban način. U ovoj strategiji se navodi korišćenje sirovog lignita i da se neodrživo korišćenje drveta za grejanje mora svesti na minimum. Smatra se da korišćenje solarne energije, komunalnog otpada i drvnog otpada predstavljaju najperspektivnije opcije obnovljivih izvora energije za centralno grejanje. Podsticajne finansijske mere za ove namene predviđene su u Strategiji za grejanje, ali one još uvek ne postoje.

Utvrđivanje obaveznih kvota za snabdevače centralnim grejanjem preko OIE biće razmotreno.

Proizvođači toplote koji izvoze grejanje u mrežu CG će u budućem periodu moći da uživaju dodatne bonuse za proizvodnju/korišćenje toplotne energije iz OIE, kogeneracije ili iz šema podrške za grejanje na OIE.

Mogućnost subvencionisanja razvoja mreže CG na OIE biće razmotrena prilikom izrade Administrativnog uputstva o korišćenju i održavanju proizvodnje energije iz OIE, koje će sadržavati i formulacije o šemama podrške (šeme podrške za grejanje na OIE).

4.2.10. Biogoriva i druge biotečnosti – kriterijumi održivosti i verifikacija usaglašenosti (članovi 17. do 21. Direktive 2009/28/EC)

Politika Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja je da podstiče korišćenje zemljišta za potrebe proizvodnje hrane za ljude i životinje u cilju da se na ovaj način smanji zavisnost od uvoza. Pitanje korišćenja zemljišta za proizvodnju energije (energetski usevi ili biljke za proizvodnju biogoriva) nije uopšte razrađeno.

Shodno tome, Kosovo nema konkretne planove za proizvodnju biogoriva iz poljoprivrednih proizvoda, a pitanja koja slede su samo delimično primenljiva. Planirani kriterijumi održivosti i verifikacija usaglašenosti primenjivaće se za uvoz biogoriva i proizvodnju biogoriva iz uvezenih sirovina.

- a) Što se tiče kriterijuma održivosti za biogoriva i biotečnosti na nacionalnom nivou, Nacrt zakona o nafti i trgovini naftnim derivatima na Kosovu razrađuje pitanja biogoriva uopšte, dok je za ciljeve za potrošnju biogoriva u saobraćaju i kriterijume održivosti planirano da se utvrde u Administrativnom uputstvu o korišćenju biogoriva u saobraćaju.
Za nacrt zakona se očekuje da će biti usvojen u drugoj polovini 2013. godine, a AU o korišćenju biogoriva u transport će biti usvojeno do kraja 2013. godine i stupiće na snagu od januara 2014. godine.
- b) U vezi sa osiguranjem pružanja finansijske podrške za biogoriva, prema kriterijumima održivosti utvrđenim u članu 17 (2) do (5) Direktive 2009/28/EC, AU o korišćenju biogoriva u saobraćaju utvrdiće šemu podrške sa povoljnim uslovima, prvo za njihov uvoz, a zatim i za domaću proizvodnju. U svakom slučaju, treba naglasiti da se predviđa da će primena kriterijuma usaglašenosti početi u drugoj polovini 2014. godine.
- c) MTI je institucija nadležna za praćenje ispunjenja kriterijuma. Planira se da će nadzorni organ za procenu kriterijuma održivosti biti imenovan u prvoj polovini 2014. godine.
- d) U vezi sa članom 17 (3, 4 i 5) Direktive 2009/28/EC, status zaštićenih područja zasnovan je na Zakonu br. 03/L-233 o zaštiti prirode (SL. br. 85 / 09. novembar 2010). Organ koji nadgleda zemljište i promene u statusu zemljišta je Institut za zaštitu životne sredine pri Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja.

Nacionalno zakonodavstvo o upravljanju (registraciji) zemljištem sastoji se od Zakona br. 04/L-013 o katastru (SL. br. 13 / 01. septembar 2011. g.). Promena statusa zemljišta koja predstavljaju zaštićena područja biološke raznolikosti ili proglašenje nekog zemljišta (područja) zaštićenim područjem ili područjem sa visokom biološkom raznolikošću je u nadležnosti Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja. Nacionalni organ koji je nadležan za nadgledanje registra zemljišta i promene statusa zemljišta je Katastarska agencija Kosova.

- e) Zaštićena područja se regulišu Zakonom o zaštiti prirode br. 03/L-233 (Poglavlje 2, član 8), a kategorizacija zaštićenih područja se vrši u skladu sa kriterijumima Međunarodne unije za zaštitu prirode (IUCN).
- f) Postupci za promenu statusa zemljišta, pri čemu poljoprivredno zemljište postaje nepoljoprivredno zemljište, regulisani su Zakonom br. 04/L-174 o prostornom planiranju (SL. br. 30 / 23. avgust 2013. g.), Zakonom br. 02/L-26 o poljoprivrednom zemljištu, Administrativnim uputstvom br. 41/2006 o promeni namene poljoprivrednog zemljišta i Administrativnim uputstvom br. 10/2010 o izmenama i dopunama Administrativnog uputstva br. 41/2006 od 27.12.2006. g. o promeni namene poljoprivrednog zemljišta.

Na osnovu stava 8.2 člana 8. Zakona br. 02/L-26 o poljoprivrednom zemljištu: "Opštinski organi nadležni za poljoprivredu dužni su da vode evidenciju o zemljištu i nameni zemljišta, kao i registre zemljišta čija namena je promenjena od strane korisnika".

MPŠRR trenutno sprovodi projekat za uspostavljanje registra poljoprivrednog zemljišta.

- g) Važeći zakoni za sektor životne sredine i poljoprivrede ne uzimaju u obzir dobre poljoprivredno ekološke prakse i druge zahteve opšte usaglašenosti (što se zahteva u članu 17 (6) Direktive 2009/28/EC), a prilikom predviđanja sirovina na Kosovu izvršiće se usaglašavanje zakona u pogledu uzimanja u obzir ovih dobrih poljoprivredno ekoloških praksi.
- h) U predstojećem periodu će se izvršiti analiza mogućnosti za uspostavljanje dobrovoljne šeme 'sertifikacije' za održivost biogoriva i biotečnosti kako je propisano u drugom podstavu člana 18 (4) Direktive 2009/28/EC, u skladu sa uslovima i mogućnostima koje postoje u zemlji.

4.3. Šeme podrške za promovisanje korišćenja električne energije iz obnovljivih izvora, koje primenjuje ugovorna strana ili grupa ugovornih strana

Prema članu 13. Zakona br. 03/L-184 o energiji, Ministarstvo će utvrditi godišnje i dugoročne (10-godišnje) ciljeve za potrošnju energije ili toplote proizvedene iz obnovljivih izvora energije i kogeneracijom. Prvi ciljevi za proizvodnju energije iz OIE utvrđeni su u Administrativnom uputstvu o proizvodnji električne i toplotne energije iz obnovljivih izvora energije i kogeneracijom br. 06/2007. Ovo uputstvo je 2013. godine stavljeno van snage i zamenjeno Administrativnim uputstvom o ciljevima za OIE br. 01/2013.

U ovom trenutku postoji samo šema FIT za proizvodnju električne energije iz OIE (biomasa i biogas, vetar i male hidroelektrane). Ova šema će tokom 2013. godine biti dopunjena FIT-om za fotonaponske solarne sisteme.

Pravilo o održavanju električne energije za koju je izdat sertifikat o poreklu i procedurama za prijem u šeme podrške trenutno se sprovodi i nadgleda od strane RUE. Šema nema neki određen datum završetka.

Pored toga u predstojećem periodu će se razmotriti i mogućnost za razvoj sledećih šema:

- Oslobođanje ili popust na carinske obaveze za opremu OIE (u nadležnosti MF);
- Oslobođanje ili popust na porez na dobit za investicije u projekte OIE kojima se obezbeđuje regionalno zapošljavanje (u nadležnosti MF);

- Uspostavljanje kreditnih linija sa niskom kamatom za projekte OIE (uz predviđanje očekivane saradnje sa razvojnim bankama);
- Raspisivanje tendera za male hidroelektrane i projekte za proizvodnju energije na vetar.

Podsticajne tarife (Feed-in tariff)

- Podsticajne *Feed-in* tarife kao dobrovoljna šema podrške za električnu energiju proizvedenu u hidroelektranama, vetroelektranama i elektranama na biogas/biomasu utvrđuju se na osnovu Pravila o podržavanju električne energije za koju je izdat sertifikat o poreklu i procedurama za prijem u šemu podrške, koje je usvojeno 29.12.2010. godine.
 - RUE izrađuje šemu, identifikuje tržišne aktere koji će implementirati šemu i vrši nadzor nad radom i realizacijom šeme u smislu postizanja indikativne trajektorije i ciljeva za OIE.
 - KOSTT putem naknade za energiju iz obnovljivih izvora prikuplja prihode koji su neophodni za otkup električne energije iz OIE. Prikupljeni prihodi se koriste za pokrivanje razlike između cene električne energije na tržištu i FIT-a za JSEE. Javni snabdevač je dužan da na osnovu prioriteta otkupi celokupnu količinu električne energije proizvedene iz OIE i primljene u šemu
 - Unifikovana šema podrške sa FIT pruža se za 10 godina. Podrška se utvrđuje na osnovu metodologije RUE na nivou koji osigurava odgovarajući povrat kapitala. Šeme FIT se prilagođavaju svake godine prema inflaciji i to za svaku tarifu za svaku tehnologiju OIE. *Feed-in* tarife su različite za svaku tehnologiju, a sve ostale odredbe ostaju iste za sve vrste tehnologija.

U slučaju preispitivanja *Feed-in* tarifa, njihova izmena neće uticati na proizvođače koji su ranije primljeni u šemu podrške, već samo na proizvođače koji mogu da podnesu prijavu od datuma preispitivanja.
 - Za *Feed-in* tarife se ne predviđa bilo kakvo periodično preispitivanje, ali RUE, na osnovu svojih nadležnosti ima pravo da promeni tarife kad god to smatra neophodnim. Predviđa se da se prilikom preispitivanja *Feed-in* tarifa utvrde i *feed-in* tarife za fotonaponske sisteme u skladu sa Administrativnim uputstvom br. 01/2013 o ciljevima za obnovljive izvore energije.
- a. Nivo FIT je specifičan za svaku tehnologiju, i ne postoje drugi kriterijumi za tarifnu razliku (prema veličini, efikasnosti, itd.). Nivo *Feed-in* tarifa je sledeći:

- Hidroelektrane 63,3 €/MWh,

- Vetroturbine 85,0 €/MWh,
- Postrojenja na biomasu/biogas 71,3 €/MWh.

b. Na osnovu FIT u skladu sa ciljevima za energiju iz OIE, utvrđenim u Administrativnom uputstvu br. 01/2013 do 2020. godine očekuje se da bude podržana izgradnja novih kapaciteta za proizvodnju električne energije, kao što sledi: 20,56 GWh solarne energije, 105 GWh iz biomase, 302,22 GWh iz vetra i 436,5 GWh iz vode. U ove kapacitete nisu uključene postojeće male hidroelektrane i HE „Žur“.

c. Podrška proizvodnje električne energije iz OIE preko FIT nije uslovljena kriterijumima energetske efikasnosti.

d. Postojeća šema podrške utvrđena je u Pravilu o podržavanju električne energije za koju je izdat sertifikat o poreklu i procedurama za prijem u šemu podrške, koje je usvojeno 29.12.2010. godine.

e. Postojeća šema FIT je funkcionalna za određene tehnologije.

f. Postojeća šema podrške FIT, utvrđena Pravilom o podržavanju električne energije za koju je izdat sertifikat o poreklu i procedurama za prijem u šemu podrške, usvojenim 29.12.2010. godine nema utvrđeni datum završetka.

g. U pogledu utvrđene maksimalne i minimalne veličine sistema koji mogu ostvariti koristi od šema podrške, utvrđena je maksimalna veličina od 10 MW samo za male hidroelektrane. Za ostale sisteme nisu utvrđeni nivoi kapaciteta koji mogu ostvariti koristi od šeme.

h. U ovom trenutku, FIT sadrži samo jednu šemu podrške koja se koristi za postizanje ciljeva za energiju iz OIE, tako da nije moguće da isti projekat bude podržan sa više od jedne mere podrške.

i. Ne postoje lokalne/regionalne šeme za podržavanje proizvodnje energije iz OIE.

j. Dobijanje fiksne tarife prema sistemu FIT i prijem proizvodne jedinice u šemu podrške, moguća je:

- Ukoliko je puštena u rad pre 30. juna 2004. godine;
- Ukoliko se nalazi na teritoriji Kosova;

- Ukoliko proizvodi električnu energiju koristeći proizvodne kapacitete sa novom opremom;
- Ukoliko proizvodi električnu energiju za koju je izdat sertifikat o poreklu.

Pored toga, da bi bili primljeni u šemu podrške, proizvođači iz OIE treba da koriste jednu od tehnologija koje su utvrđene u Administrativnom uputstvu br. 01/2013 o ciljevima za obnovljive izvore energije.

Administrativnim uputstvom br. 01/2013 o ciljevima za obnovljive izvore energije utvrđen je obim i veličina kapaciteta za OIE koji treba da ostvari korist od šeme podrške. Ovim AU je utvrđen faktor kapaciteta za svaku tehnologiju za OIE, kao i ciljevi za proizvedenu električnu energiju i za instalirane kapacitete. Količina energije koja prelazi granice kapaciteta utvrđenog u Administrativnom uputstvu ne uvrštava se u šemu FIT.

4.4. Šeme podrške za promovisanje korišćenja energije iz obnovljivih izvora za grejanje i hlađenje, koje primenjuje ugovorna strana ili grupa ugovornih strana

Za sada ne postoje šeme podrške za energiju iz obnovljivih izvora za potrebe grejanja i hlađenja.

Nacrtom Administrativnog uputstva o korišćenju i podržavanju proizvodnje energije iz OIE, predložena je primena šeme podrške i za toplotnu energiju (grejanje i hlađenje) iz OIE. Jedna od predloženih formi podrške jeste i primena investicionog granta ili naknada za kapacitete za izgradnju instalacija i postrojenja za grejanje i hlađenje na OIE, korišćenjem biomase, solarne, termalne i geotermalne energije, sa utvrđenim specifičnostima u pogledu tehnologije i veličine postrojenja.

Razmotriće se i mogućnost za uspostavljanje dodatnih šema, kao što su:

- Oslobođanje ili popust na carinske dažbine i na PDV za opremu za OIE (u nadležnosti MF);
 - Uspostavljanje kreditnih linija sa niskim kamatama za projekte za OIE (uz predviđanje očekivane saradnje sa razvojnim bankama);
 - Podsticanje saradnje interesnih grupa u cilju osiguranja većeg korišćenja biomase, solarne, termalne i geotermalne energije.
- a) U ovom trenutku ne postoje ovakve šeme podrške za kogeneraciju iz OIE. Prilikom preispitivanja FIT sistema, predložiće se primena dodatnog bonusa za proizvodnju/korišćenje grejanja i hlađenja iz kogeneracije iz OIE.
- b) Za sada ne postoje ovakve šeme podrške. Koje šeme podrške postoje za podsticanje korišćenja centralnog grejanja i hlađenja iz obnovljivih izvora energije?

Proizvodnja toplotne energije i njena distribucija korišćenjem mreže CG će u predstojećem periodu moći da bude podržana dodatnim bonusima za proizvodnju/korišćenje toplote iz kogeneracije na OIE ili šemama podrške za toplotnu energiju iz OIE.

Takođe, predložiće se da utvrđena obavezna kvota za snabdevača toplotnom energijom iz OIE podrži šeme za održavanje proizvodnje toplotne energije iz OIE.

- c) Za sada ne postoje šeme podrške za proizvodnju toplotne energije iz OIE na niskom nivou (mali kapaciteti).
- d) Za sada ne postoje šeme podrške za proizvodnju toplotne energije iz OIE u industriji.

4.5. Šeme podrške za promovisanje korišćenja energije iz obnovljivih izvora u saobraćaju, koje primenjuje ugovorna strana ili grupa ugovornih strana

Za sada ne postoje šeme podrške za korišćenje energije iz obnovljivih izvora u saobraćaju.

Ključna mera za promovisanje korišćenja energije iz obnovljivih izvora biće kvota za korišćenje biogoriva u saobraćaju.

Pored toga, razmotriće se i razviti i sledeća šema:

- Oslobođanje od plaćanja akcize na uvezena biogoriva (u nadležnosti MF).

Šema za obavezu po kvotama

- a) Nacrt zakona o nafti i trgovini naftnim derivatima na Kosovu baviće se pitanjima koja se odnose na biogoriva u celini, dok će se ciljevi za potrošnju biogoriva u saobraćaju i kriterijumi održivosti utvrditi u Administrativnom uputstvu o korišćenju biogoriva u saobraćaju.

Ovim AU će se utvrditi ciljevi za korišćenje biogoriva za svaku godinu od 2014. godine tako da se u 2020. godini postigne cilj od 10%. Ovi ciljevi će biti obavezujući za sve dobavljače naftnih derivata.

- b) AU o korišćenju biogoriva u saobraćaju će sadržavati indikativne ciljeve za bioetanol i biodizel, a obaveza će se utvrditi kao procenat biogoriva koje određeni dobavljač naftnih derivata treba da plasira na tržište.

- c) AU o korišćenju biogoriva u saobraćaju će utvrditi konkretne obaveze za korišćenje biogoriva.
- d) Obaveza će biti obavezujuća za sve dobavljače (po mogućnosti i za distributere – prodavce na malo) naftnih derivata.
- e) Kaznene odredbe su utvrđene u Nacrtu zakona o nafti i trgovini naftnim derivatima na Kosovu.
- f) Prema AU 07/2012 o kvalitetu tečnih naftnih derivata, svi dobavljači nafte i naftnih derivata moraju da dostave Ministarstvu trgovine i industrije podatke o svakoj vrsti goriva koju plasiraju na tržište.
- g) Ne predviđa se bilo kakav mehanizam za izmenu ciljeva, ali prema godišnjim izveštajima MTI-a, on ima informacije o razvoju tržišta. Pošto će ciljevi biti regulisani AU o korišćenju biogoriva u saobraćaju, u slučaju potrebe ovo AU može da se izmeni.

4.6. Specifične mere za promovisanje korišćenja energije iz biomase

U predviđanjima se koristi samo drvna biomasa iz šuma. U periodu 2003-2004 izvršen je popis šuma na Kosovu i on predstavlja bazu statističkih podataka o šumama. Sličan popis sproveden je i u 2012. godini, ali podaci iz tog popisa još uvek nisu dostupni.

Prema popisu, ukupna šumska površina iznosi 464.800 ha, od čega je 278.000 ha (ili 60%) klasifikovano kao javne šume, dok 185.920 ha (ili 40%) čine privatne šume.

Ukupna količina drveta u javnim šumama procenjuje se na 33,5 miliona m³ (od čega 25,9 miliona m³ sa prečnikom većim od 7 cm u visini grudi), a u privatnim šumama na 19,5 miliona m³ (od čega 14,5 miliona m³ sa prečnikom većim od 7 cm u visini grudi).

Godišnji rast količine drveta sa prečnikom većim od 7 cm u visini grudi iznosi 1.165 m³. Pored toga postoji i potencijal jalovog zemljišta, 20.000 do 30.000 ha, od čega je značajan deo pogodan za pošumljavanje.

Jedan od najvećih problema jeste činjenica da je 40% javnih šuma i 29% privatnih šuma pljen nekontrolisanih i nelegalnih aktivnosti.

4.6.1. Snabdevanje biomasom: za domaće potrebe i za izvoz

Tabela 8 – Snabdevanje biomasom u 2009. godini

Sektor porekla		Količina domaćih resursa ²⁶	Uvoz		Izvoz	Neto količina	Primarna proizvodnja energije (ktoe)
			EU	Ne EU	EU/Ne EU		
A) Biomasa iz šuma ²⁷ :	<i>Od toga:</i>						
	1. Direktno snabdevanje drvenom biomasom iz šuma i sa ostalih šumovitih površina za proizvodnju energije	295008 (m ³)	-	7000 (m ³)	-	302008 (m ³)	40,1 ktoe
	<i>Neobavezno – ako postoje raspoloživi podaci koje možete da pružite u cilju detaljnijeg navođenja rezerva koje spadaju u ovu kategoriju:</i>	242568 (m ³)	-	-	-		35,6 ktoe
	a) seča	26220 (m ³)					2,25 ktoe
	b) ostaci kod seče (vrhovi, grane, kora, debla, račve)						
c) ostaci iz upravljanja krajolikom (drvenasta biomasa iz parkova, vrtova, grmlja)	26220 (m ³)					2,25 ktoe	
d) ostalo: drvni ostaci (molimo vas da definišete)							
2. Indirektno snabdevanje drvenom biomasom za proizvodnju energije							
<i>Neobavezno – ako raspoložete sledećim podacima, molimo vas da dodate pojedinosti:</i>							
a) ostaci iz stolarstva, radova od drvata i industrije nameštaja (piljevina i pleva)							
b) proizvodi iz industrije celuloze i papira (crni lug, ulje četinjača)							
c) prerađeno drvo – gorivo							
d) upotrebljeno reciklirano drvo (reciklirano drvo za proizvodnju energije, otpadno drvo iz domaćinstava)							
e) ostalo (molimo vas definišite)							
B) Biomasa iz	<i>Od toga:</i>						

²⁶ Količina resursa u m³ (ako je moguće, ili u drugim alternativnim jedinicama) za kategoriju A i njene potkategorije, odnosno u tonama za kategorije B i C i njihove potkategorije.

²⁷ Biomasa iz šumarstva treba da obuhvati i biomasu iz industrija koje su zasnovane na šumarstvu. Pod kategorijom biomase iz šumarstva u odgovarajuće potkategorije izvora treba uvrstiti prerađena kruta goriva kao što su drveni otpaci, peleti i briketi.

poljoprivrede i ribarstva:	1. Poljoprivredne kulture i proizvodi ribarstva, direktno osigurani za proizvodnju energije						
	<i>Neobavezno – ako raspoložete sledećim podacima, molimo vas da dodate pojediniosti:</i> a) ratarske kulture (žitarice, uljarice, šećerna repica, silažni kukuruz) b) plantaže c) brzo rastuće drveće c) drugi energetske usevi (trave) d) alge e) ostalo (molimo vas definišite)						
	2. Poljoprivredni nusproizvodi / prerađeni ostaci i nusproizvodi ribarstva za proizvodnju energije						
	<i>Neobavezno – ako raspoložete sledećim podacima, molimo da navedete pojediniosti:</i> a) slama; b) stajsko đubrivo; c) životinjska mast; d) meso i kosti; e) čvrsti sekundarni proizvodi (uključujući seme uljarica i maslinovo ulje); f) voćna biomasa (uključujući ljuške i koštice); g) sekundarni proizvodi iz ribarstva g) otpad od vinove loze, maslina, voćaka; h) ostalo (molimo vas definišite).						
C) Biomasa iz otpada	<i>Od toga:</i>						
	1. Biorazgradivi deo krutog otpada, uključujući i biološki otpad (biorazgradivi otpad iz vrtova i parkova, otpaci hrane i kuhinjski otpad iz domaćinstava, restorana i maloprodajnih objekata, i drugi sličan otpad iz postrojenja za preradu hrane) i gasove sa deponija.						
	2. Biorazgradivi deo industrijskog otpada (uključujući papir, karton, palette)						
	3. Kanalizacioni mulj						

Za konverziju količine drvene biomase u primarnu energiju korišćen je sledeći faktor konverzije: za debla posečenog drveća korišćena je kalorijska vrednost od 6.168 GJ/m³, a za sve druge vrste drvnog otpada korišćena je kalorijska vrednost od 3.511 GJ/m³.

Osim drveta, Kosovo nije koristilo druge vrste biomase za proizvodnju energije, kao što je industrijski papirni otpad, reciklirano drvo, ribarstvo ili drugi razgradivi otpad ruralnog ili urbanog porekla (seno, slama, prehrambeni otpad, itd.)

Predviđanje za korišćenje biomase za proizvodnju energije za period od 2015. do 2020. godine prikazano je u daljem tekstu (na osnovu kategorizacije biomase prema tabeli 7).

Tabela 8 a – Predviđeno domaće snabdevanje biomasom 2015 i 2020. godini

Sektor porekla		2015		2020	
		Očekivana količina domaćih resursa	Proizvodnja primarne energije (ktoe)	Očekivana količina domaćih resursa	Proizvodnja primarne energije (ktoe)
A) Biomasa iz šumarstva:	1. Direktno snabdevanje drvenom biomasom iz šuma i sa ostalih šumovitih površina za proizvodnju energije	Predviđa se da će ukupna količina drveta iznositi 660.574,62 kubnih metara	80.6 ktoe	Predviđa se da će ukupna količina drveta iznositi 689.213,26 kubnih metara	83.96 ktoe
	2. Indirektno snabdevanje drvenom biomasom za proizvodnju energije				
B) Biomasa iz poljoprivrede i ribarstva:	1. Poljoprivredne kulture i proizvodi ribarstva koji su direktno osigurani za proizvodnju energije				
	2. Poljoprivredni sekundarni proizvodi / prerađeni ostaci i sekundarni proizvodi ribarstva za proizvodnju energije				
C) Biomasa iz otpada	1. Biorazgradivi deo krutog otpada, uključujući biološki otpad (biorazgradivi otpad iz bašta i parkova, otpaci hrane i kuhinjski otpad iz domaćinstava, restorana i maloprodajnih objekata i drugi sličan otpad iz postrojenja za preradu hrane) i plin sa deponija				
	2. Biorazgradivi deo industrijskog otpada (uključujući papir, karton, palete)				
	3. Kanalizacioni mulj				

Kakva se uloga očekuje za uvezenu biomasu do 2020. godine? Molimo navedite očekivane količine (ktoe) i navedite zemlje iz kojih se može vršiti uvoz.

Kosovo trenutno ne uzgaja poljoprivredne useve za potrebe proizvodnje energije. Treba istaći da su mogućnosti Kosova za uzgoj poljoprivrednih proizvoda za proizvodnju energije krajnje ograničene.

Tabela 9 – Trenutno korišćenje poljoprivrednog zemljišta za proizvodnju kultura namenjenih za energiju

Korišćenje poljoprivrednog zemljišta za proizvodnju kultura namenjenih za energiju	Površina (ha)
1) Zemlja koja se koristi za brzo rastuće drveće (vrba, jablan)	0
2) Zemlja koja se koristi za druge energetske kulture, kao što su travnjaci (pisana trava, žbunje), sirak	0

4.6.2. Mere za povećanje raspoloživosti biomase, uzimajući u obzir i druge korisnike biomase (sektori zasnovani na poljoprivredi i šumarstvu)

Mobilizacija novih izvora biomase:

- (a) Ne postoje raspoloživi podaci u vezi sa nivoom degradiranog poljoprivrednog i šumskog zemljišta.
- (b) Ne postoje raspoloživi podaci o neiskorišćenom obradivom zemljištu.
- (c) Još uvek nisu predložene bilo kakve mere za podsticanje korišćenja neiskorišćenog obradivog zemljišta, degradiranog zemljišta, itd. u svrhu uzgajanja energetskih kultura.
- (d) Nije planirano korišćenje primarnih materijala (kao što je stajsko đubrivo) za proizvodnju energije.
- (e) Za podsticanje proizvodnje i korišćenje biogasa postoje državne polike koje se sastoje od *feed-in* tarife za biogas.
- (f) U vezi sa planiranjem mera za unapređenje tehnika upravljanja šumama, Strategija za razvoj šumarstva 2010-2020 predviđa razvoj projekta za unapređenje upravljanja šumama.

Uticaj na druge sektore:

- (a) Trenutno ne postoji bilo kakva šema za nadgledanje uticaja biomase iskorišćene za proizvodnju energije na sektore koji su povezani sa sektorom poljoprivrede i šumarstva.
- (b) Ne postoje raspoložive informacije u vezi sa očekivanim razvojem u drugim sektorima povezanim sa poljoprivredom i šumarstvom koji bi mogli uticati na korišćenje za energetske potrebe.

4.7. Predviđena upotreba statističkih prenosa između ugovornih strana i predviđeno učešće u zajedničkim projektima sa drugim ugovornim stranama i trećim zemljama

Zbog ograničenih vremenskih rokova za postizanje ciljeva, nedostatka zajedničkih projekata i nedostatka iskustva u pitanjima koja se odnose na statističke prenose i zajedničke šeme podrške, Kosovo u kratkoročnom planu ne predviđa korišćenje mehanizama fleksibilnosti koji su utvrđeni u članovima 6. do 11. Direktive 2009/28 i članovima 8. i 9. Odluke Saveta ministara Energetske zajednice D/2012/04/MC-EnC o sprovođenju Direktive 2009/28/EC i izmeni člana 20. Ugovora o Energetskoj zajednici. Ipak, izmenama u postojećem zakonodavstvu, a posebno u sektoru energije, omogućiće se upotreba mehanizama fleksibilnosti na osnovu pravila propisanih od strane Vlade.

S obzirom da Kosovo planira da ostvari i prevaziđe svoj obavezujući cilj za energiju iz OIE kroz mere za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, postoji potencijal za statističko energetske prenošenje dodatnih vrednosti energije iznad indikativne trajektorije kroz različite fleksibilne mehanizme za saradnju, međutim, za ovu mogućnost ostaje da se isplanira u budućnosti. S druge strane, u slučaju da redovni izveštaj o sprovođenju NAPOIE i zabeleženom napretku u ispunjavanju ciljeva sugerise da Kosovo ne može da postigne obavezujuće ciljeve samo domaćom proizvodnjom, biće preduzeti odgovarajući koraci za istraživanje mogućnosti za korišćenje ovih mehanizama.

5. PROCENE

5.1. Ukupan predviđeni udeo različitih tehnologija energije iz obnovljivih izvora za postizanje obavezujućih ciljeva za 2020. godinu i privremene indikativne trajektorije za učešće obnovljivih izvora u električnoj energiji, grejanju i hlađenju i saobraćaju

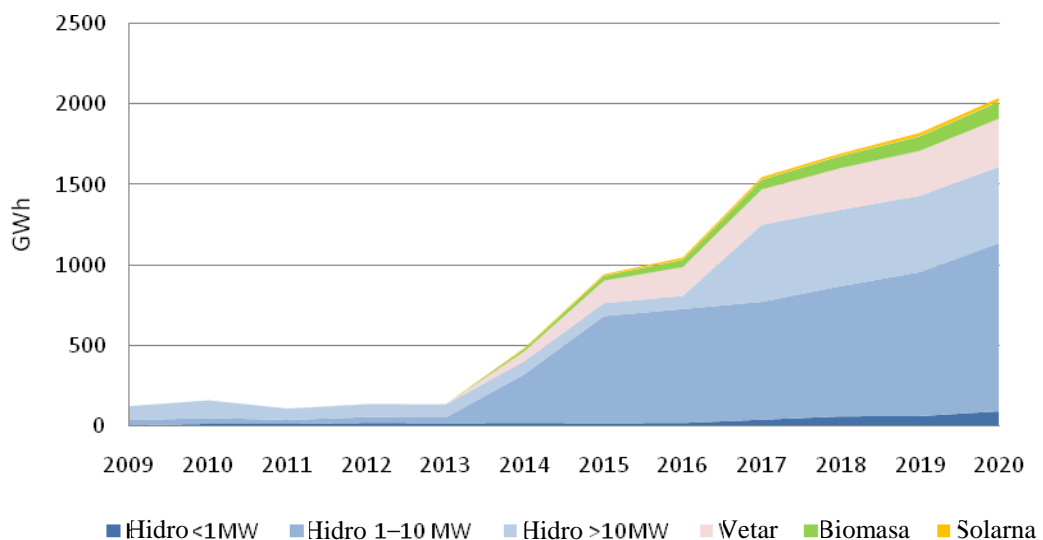
Udeo energije iz OIE i indikativna trajektorija prikazani su u datim tabelama 10 do 12. Razlika između dobrovoljnog cilja utvrđenog u Administrativnom uputstvu br. 01/2013 o ciljevima za obnovljive izvore energije i ciljeva za OIE prema Direktivi SM br. 2/2012/04 MC od 18. oktobra 2012. godine, odnosi se na predviđanje proizvodnje električne energije iz OIE, kako je prikazano u tabeli 10.

Elektroenergetski sektor

Prema ciljevima za OIE utvrđenim u AU, glavni obnovljivi izvori koji će se koristiti za proizvodnju električne energije biće voda i vetar, dok će se jedan mali deo energije proizvoditi iz biomase i solarnih resursa. U 2020. godini, planirani udeo energije iz različitih oblika OIE u bruto finalnoj potrošnji električne energije iznosiće 79% voda (veličina <1 MW pokrivaće 4,3%, veličina 1-10 MW pokrivaće 51,3%, dok će veličina od > 10 MW pokrivati 23,4% ove energije), 14,8% vetar, 5,2% kruta biomasa i 1% solarni fotonaponski sistemi, kao što je prikazano u grafikonu 1.

Planirani dodatni kapaciteti, kao što su male hidroelektrane <10 MW dostižu 240 MW. Hidroelektrana Žur, sa 305 MW je jedina veća hidroelektrana za koju je planirano da bude puštena u rad u 2017. godini. Planirano je da će troškove izgradnje ovih kapaciteta za proizvodnju energije snositi privatni sektor.

Očekuje se da će troškove izgradnje ovih kapaciteta za proizvodnju energije snositi privatni sektor.

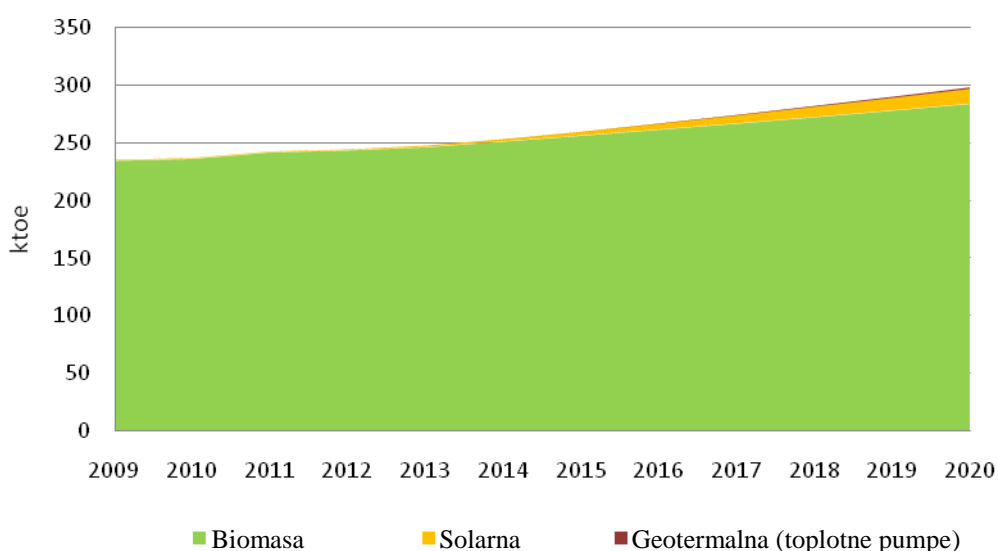
Grafikon 2 – Udeo različitih tehnologija OIE u elektroenergetskom sektoru

Grejanje i hlađenje

Slično trenutnoj situaciji, korišćenje biomase za grejanje zadržaće svoju dominantnu ulogu za postizanje ciljeva za OIE za grejanje i hlađenje do 2020. godine, za kojim slede solarna energija i toplotne pumpe.

U 2020. godini, planirani udeo energije iz različitih vrsta OIE u bruto finalnoj potrošnji toplotne energije za grejanje i hlađenje biće 95,2% čvrsta biomasa, 4,3% solarna energija i samo 0,4% toplotne pumpe koje koriste aerotermalnu, geotermalnu i hidrotermalnu energiju, kao što je prikazano u grafikonu 3.

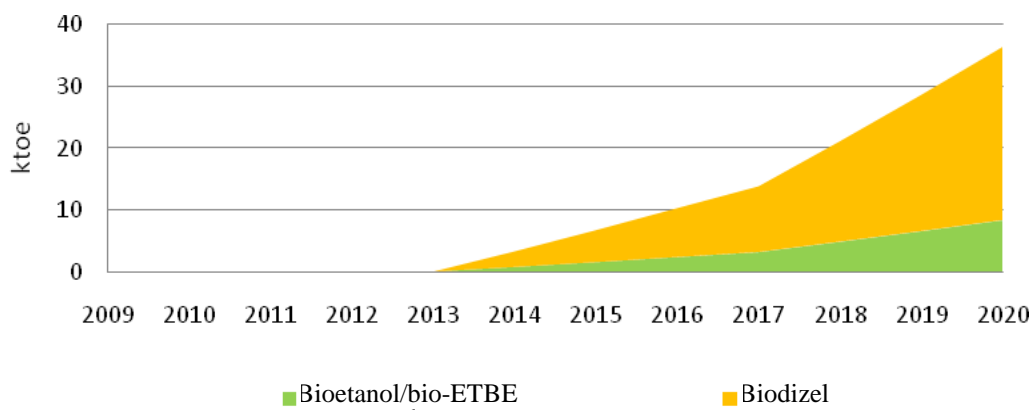
Očekuje se da će troškove izgradnje ovih kapaciteta za proizvodnju energije snositi privatni sektor.

Grafikon 3 – Udeo različitih tehnologija OIE u sektoru grejanja i hlađenja

Saobraćaj

Za energiju iz obnovljivih izvora za saobraćaj se planira da će se do 2020. godine sastojati samo od biogoriva. U predviđanju potrošnje energije u sektoru saobraćaja u Dugoročnom energetske bilansu 2013-2022 nije uzeta u obzir potrošnja električne energije u sektoru saobraćaja. Planirano je da će u 2020. godini udeo OIE u saobraćaju iznositi 36,33 ktoe, uz planirano korišćenje biodizela (77%) i bioetanola (23%), i ove vrednosti odgovaraju udelima koje na tržištu drže nafta i benzin.

Grafikon 4 – Udeo različitih tehnologija OIE u saobraćaju

Tabela 10.a: Procena raspoloživog potencijala na Kosovu za svaku tehnologiju energije iz obnovljivih izvora u elektroenergetici za period 2010-2014

	2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	MW	GWh	MW	GWh	MW	GWh	MW	GWh	MW	GWh	MW	GWh
<i>Hydroenergija:</i>												
<1MW	1.76		1.76 1.76	9.14 9.14	1.76 1.76	9.14 9.14	1.76 1.76	14.86 14.86	1.76 1.76	13.84 13.84	1.76 1.76	14.73 14.73
1MW–10 MW	9.08 9.08	31.9 31.9	9.08 9.08	36.29 36.29	9.08 9.08	24.49 24.49	9.08 9.08	35.64 35.64	9.08 9.08	35.06 35.06	39.08 69.08	169.17 304.13
>10MW	35	87.9	35	110.2	35	71	35	81	35	82	35	82
<i>Od toga crpljenje</i>												
Geotermalna												
Solarna:												
<i>Fotonaponska</i>											1 3	2.06 6.18
<i>Koncentrisana solarna energija</i>												
Plime, valovi, okean												
Vetar:												
<i>Na obali</i>			1.35 1.35	0.45 0.45	1.35 1.35	0.28 0.28	1.35 1.35	2.56 2.56	1.35 1.35	2.72 2.72	31.35 31.35	63.2 63.2
<i>Na kopnu</i>												
Biomasa:												
<i>Kruta</i>											1 2	7.5 15
<i>Biogas</i>												
<i>Biotečnosti²⁸</i>												
UKUPNO	45.84 45.84	119.8 119.80	47.19 47.19	156.08 156.08	47.19 47.19	104.91 104.91	47.19 47.19	134.06 134.06	47.19 47.19	133.62 133.62	109.19* 142.19**	338.66* 485.24**
<i>od toga u KG</i>												

*) Instalirani kapaciteti i energija koja odgovara cilju od 25%

***) Instalirani kapaciteti i energija koja odgovara cilju od 29,47%

²⁸ Uzimajući u obzir samo ona koja ispunjavaju kriterijume održivosti u skladu sa članom 5 (1) Direktive 2009/28/EC, zadnji podstav.

Tabela 10.b: Procena raspoloživog potencijala na Kosovu za svaku tehnologiju OIE za električnu energiju za period 2015-2020

	2015		2016		2017		2018		2019		2020	
	MW	GWh	MW	GWh	MW	GWh	MW	GWh	MW	GWh	MW	GWh
Hidroenergija:												
<i><1MW</i>	1.76 1.76	13.84 13.84	1.76 1.76	14.73 14.73	1.76 4	13.84 34.95	1.76 6	16.39 55.61	6.76 10.00	38.89 57.53	8.76 16.00	47.89 87.47
<i>1MW-10 MW</i>	49.08 149.08	215.06 665.06	59.08 159.08	259.06 709.16	74.08 166.84	305.06 733.95	89.08 184.84	396.51 810.29	94.08 200.84	419.01 895.37	99.08 234.84	441.51 1045.43
<i>>10MW</i>	35	82	35	82	340	480	340	476	340	476	340	476
<i>Od toga crpljenje</i>												
Geotermalna												
Solarna:												
<i>Fotonaponska</i>	1 4	2.06 8.24	2 6	4.12 12.35	2 7	4.12 14.41	4 8	8.24 13.47	4 9	8.24 18.53	5 10	10.3 20.59
<i>Koncentrisana solarna energija</i>												
Plima, talasi, okean												
Vetar:												
<i>Na obali</i>	31.35 70	63.2 141.04	41.35 90	83.31 181.33	51.35 110	103.46 221.63	62.15 130	125.22 261.92	62.15 140	125.22 282.07	62.15 150	125.22 302.22
<i>Na kopnu</i>												
Biomasa												
<i>Kruta</i>	1 4	7.5 30	2 6	15 45	2 8	15 60	4 10	30 75	4 12	30 90	5 14	37.5 105
<i>Biogas</i>												
<i>Biotečnosti²⁹</i>												
UKUPNO	119.19 263.84	383.66 940.17	141.19 297.84	458.22 1044.58	471.19 635.84	921.48 1544.941	500.99 678.84	1052.36 1692.296	510.99 711.84	1097.36 1819.503	519.99* 764.84**	1138.42* 2036.71**
<i>Od toga u KG</i>												

*) Instalirani kapaciteti i energija koja odgovara cilju od 25 %

***) Instalirani kapaciteti i energija koja odgovara cilju od 29,47 %

²⁹ Uzimajući u obzir samo ona koja ispunjavaju kriterijume održivosti u skladu sa članom 5 (1) Direktive 2009/28/EC, zadnji podstav.

Tabela 11: Procena raspoloživog potencijala na Kosovu za svaku tehnologiju energije iz obnovljivih izvora za grejanje-hlađenje za period 2010-2020

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Geotermalna (isključujući niskotemperaturnu geotermalnu toplotu kod primene toplotnih pumpi)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Solarna	0,60	0,61	0,63	0,64	1,29	1,93	3,22	5,16	7,09	9,03	10,96	12,90
Biomasa:	234,70	236,35	241,93	243,70	246,39	251,37	256,45	261,64	266,94	272,52	278,22	284,05
<i>Kruta</i>	234,70	236,35	241,93	243,70	246,39	251,37	256,45	261,64	266,94	272,52	278,22	284,05
<i>Biogas</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Biotečnost</i> ³⁰	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Obnovljiva energija iz toplotnih pumpi: - od toga aerotermalna - od toga geotermalna - od toga hidrotermalna	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,01	0,06	0,26	0,52	0,77	1,03	1,29
Ukupno	235,30	236,96	242,56	244,34	247,68	253,32	259,74	267,06	274,55	282,32	290,21	298,24
Od toga CG ³¹												
Od toga biomasa iz domaćinstava ³²												

³⁰ Uzimajući u obzir samo ona koja ispunjavaju kriterijume održivosti u skladu sa članom 5 (1) Direktive 2009/28/EC zadnji podstav

³¹ Centralno grejanje i/ili hlađenje od ukupne potrošnje za grejanje i hlađenje (RES-DH).

³² Od ukupne potrošnje za grejanje i hlađenje energijom iz obnovljivih izvora, ukupna količina biogoriva

Tabela 12: Procena raspoloživog potencijala na Kosovu za svaku tehnologiju energije iz obnovljivih izvora u saobraćaju za period 2010-2020 (ktoe)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bioetanol/bio-ETBE	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,75	1,54	2,36	3,17	4,85	6,57	8,35
Od toga biogoriva ³³ Član 21(2)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Od toga uvezeno ³⁴	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,75	1,54	2,36	3,17	1,62	1,64	1,67
Biogoriva	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,52	5,17	7,91	10,63	16,23	22,01	27,97
Od toga biogoriva Član 21 (2)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Od toga uvezeno ³⁵	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,52	5,17	7,91	10,63	5,41	5,50	5,59
Vodonik iz obnovljivih izvora	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Električna energija iz obnovljivih izvora	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Od toga drumski saobraćaj	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Od toga nedrumski saobraćaj	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostalo (kao biogas, biljna ulja, itd.) – molimo navedite	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Od toga biogoriva ²⁹ Član 21 (2)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ukupno	0,10	0,07	0,13	0,00	0,00	3,27	6,71	10,27	13,80	21,08	28,59	36,33

³³ Biogoriva koja su uključena u član 21 (2) Direktive 2009/28/EC

³⁴ Od cele količine bioetanola/bio-ETBE

³⁵ Od cele količine biogoriva

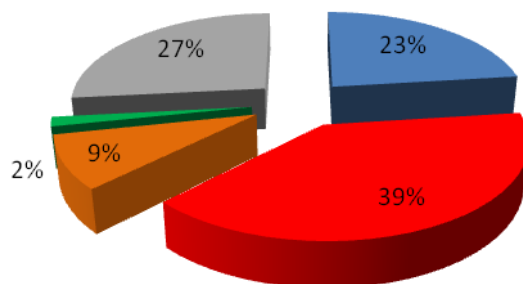
5.2. Ukupan predviđeni udeo od mera energetske efikasnosti i uštede energije za ispunjavanje obavezujućih ciljeva do 2020. godine i privremene indikativne trajektorije za udeo energije iz obnovljivih izvora u bruto potrošnji električne energije, u grejanju i hlađenju i saobraćaju

Predviđeni udeo od mera energetske efikasnosti i uštede energije koje su uvrštene u NAPOIE izračunat je na osnovu Akcionog plana za energetske efikasnost, Kosovskog akcionog plana za energetske efikasnost (KAPEE), usvojenog od strane Ministarstva ekonomskog razvoja. KAPEE 2010-2018 utvrđuje indikativni cilj za uštedu energije od 9% od potrošnje od 1021.08 ktoe. Količina energije koju Kosovo teži da uštedi do kraja 2018. godine iznosi 91,89 ktoe.

Tabela 1 u poglavlju 2 sadrži dva scenarija bruto finalne potrošnje energije: osnovni scenario i scenario sa energetske efikasnošću, a razlika između ova dva scenarija u 2018. godini predstavlja predviđeni iznos uštede energije prema Kosovskom akcionom planu za energetske efikasnost.

Finalna potrošnja energije prema sektorima potrošnje predstavljena je u procentima na osnovu preliminarnih podataka za 2012. godinu preuzetih iz Energetskog bilansa Kosova, Ministarstvo ekonomskog razvoja i prikazana je u grafikonu 5.

■ Industrijski sektor ■ Sektor domaćinst. ■ Sektor usluga
■ Poljoprivred. sektor ■ Sektor saobraćaja

Grafikon 5 – Finalna potrošnja energije po sektorima za 2012. godinu (preliminarni podaci)

Sektor domaćinstava

Sektor domaćinstava je sektor sa najvećom finalnom potrošnjom energije na Kosovu. U 2012. godini, finalna potrošnja energije u sektoru domaćinstava iznosila je 498,71 ktoe ili 39,53 % od ukupne finalne potrošnje energije.

Postoje dva strateška cilja koja se odnose na pitanja vezana za uspostavljanje zakonskog i institucionalnog okvira za promovisanje energetske efikasnosti:

- Podizanje životnog standarda u stambenom sektoru;
- Regulisanje oblasti građevinarstva kroz izradu tehničkih propisa u skladu sa standardima EU.

Promovisanje energetske efikasnosti u kolektivnim zgradama biće glavni prioritet Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja za predstojeće godine.

Sledeće 4 mere u stambenom sektoru uvrštene su u drugi KAPEE:

- Poboljšanje EE sprovođenjem mera energetske efikasnosti u individualnim stambenim zgradama;
- Poboljšanje EE sprovođenjem mera energetske efikasnosti u stambenom sektoru;
- Poboljšanje EE sprovođenjem mera energetske efikasnosti u kolektivnim stambenim zgradama;
- Poboljšanje EE putem stalnog informisanja o energetskej efikasnosti.

Sektor saobraćaja

Sektor saobraćaja je drugi sektor po nivou potrošnje energije na Kosovu. Finalna potrošnja energije u sektoru saobraćaja je u 2012. godini iznosila 336,47 ktoe ili 26,67% od ukupne finalne potrošnje energije.

Postoje dva glavna dokumenta za planiranje politika u sektoru saobraćaja:

- Strategija za saobraćaj 'Multimodalni saobraćaj' i Akcioni plan;
- Strategija Ministarstva infrastrukture (2011 – 2014).

Glavni cilj Ministarstva infrastrukture jeste da doprinese u ekonomskom rastu kroz uspostavljanje efikasnog i integrisanog multimodalnog sistema – drumski, železnički i vazdušni saobraćaj.

Sledeće 3 mere za sektor saobraćaja su uvrštene u drugi KAPEE:

- Poboljšanje EE kroz nastavak informativne kampanje za promovisanje ekovožnje;
- Sistematski pregledi tehničkih uslova vozila;
- Poboljšanje sistema javnog prevoza u gradu Priština.

Sektor industrije i MSP

Industrija je treći sektor po nivou potrošnje energije na Kosovu. Finalna potrošnja energije u 2012. godini u sektoru industrije iznosila je 290,68 ktoe, ili 23,04% od ukupne finalne potrošnje energije.

Sledeće 2 mere su uvrštene u drugi KAPEE:

- Poboljšanje EE sprovođenjem mera energetske efikasnosti u MSP,
- Poboljšanje EE sprovođenjem mera energetske efikasnosti u industrijskim preduzećima.

Tercijarni sektor (usluge)

Finalna potrošnja energije u sektoru usluga u 2012. godini iznosila je 115,19 ktoe ili 9,13% od ukupne finalne potrošnje energije.

Mere energetske efikasnosti u tercijanom sektoru koji obuhvata institucije javne uprave, ustanove za zdravstvenu negu, i dr. nalaziće se u centralnim investicionim projektima koji će se sprovesti u drugom KAPEE. Drugi KAPEE sadrži pet mera za sprovođenje koje će se finansirati iz državnog budžeta Kosova, opštinskih budžeta i MFI. Više od 200 zgrada će biti renovirane sprovođenjem investicionih projekata u gore navedenoj aktivnosti.

Sledećih pet mera za tercijarni sektor su uvrštene u drugi KAPEE:

- Poboljšanje EE renoviranjem javnih zgrada u opštinama;
- Poboljšanje EE renoviranjem vladinih zgrada;
- Poboljšanje EE renoviranjem javnih zgrada (opštinskih zgrada);
- Poboljšanje EE renoviranjem opštinskih zgrada i ulične rasvete;
- Unapređenje mera EE putem energetske revizije.

5.3. Procena uticaja (neobavezno)

S obzirom da se o većini mera samo diskutovalo na osnovu odnosnih predloga i pošto ne postoji stvarno iskustvo sa jedinom merom podrške koja se sprovodi (FIT), ne postoje ni relevantni podaci za utvrđivanje uticaja mera.

5.4. Priprema NAPOIE i praćenje njegovog sprovođenja

- a) U procesu pripreme Nacionalnog akcionog plana za obnovljive izvore energije, lokalni organi su odigrali svoju ulogu putem javnih diskusija i učešćem na radionicama koje su organizovane u vezi sa ovim procesom.

Pored nadležnog ministarstva, MER-a, u pripremi ovog akcionog plana aktivno su učestvovala i sledeće strane pružanjem svojih informacija u okviru svojih nadležnosti:

- Regulatorni ured za energiju (RUE) sa opisom procedura odobrenja za izgradnju novih kapaciteta za proizvodnju energije, tarifnog sistema za otkup energije iz obnovljivih izvora i sistema sertifikata o poreklu;
 - Operator prenosnog sistema i tržišta (KOSTT) i Operator distributivnog sistema (ODS) sa opisom razvoja elektroenergetske infrastrukture i funkcionisanja elektroenergetske mreže;
 - Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) sa opisom korišćenja energije iz OIE u sektoru zgrada;
 - Ministarstvo trgovine i industrije (MTI) sa opisom regulatornog okvira za biogoriva (i druge biotečnosti) i šeme podrške za promovisanje korišćenja biogoriva u saobraćaju;
 - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR) sa opisom korišćenja biomase za proizvodnju energije;
 - Ministarstvo finansija (MF) sa predlozima za fiskalne mere.
- b) U vezi sa regionalnim i lokalnim strategijama za energiju iz OIE nije predviđen njihov razvoj po opštinama, a jedna od predloženih mera za postizanje ciljeva za OIE je osnivanje opštinskih kancelarija za energetiku u cilju pružanja podrške opštinama. Odgovornost za postizanje ciljeva NAPOIE i dalje će ostati na MER-u i biće u koordinaciji sa svim opštinskim kancelarijama za energetiku kako bi se osigurala usaglašenost sa državnim ciljem. Evropska komisija je osnovala pet regionalnih agencija za razvoj, međutim za njihovo osnivanje ne postoji zakonski osnov.
- c) U toku procesa izrade plana sprovedene su javne konsultacije, posebno u završnoj fazi pripreme NAPOIE u aprilu i maju 2013. godine. U tu svrhu, Nacrt plana je dostavljen svim zainteresovanim stranama, a potom je održana i radionica sa zainteresovanim stranama, predstavnicima nadležnih institucija i civilnim društvom.
- d) Institucija koja je odgovorna za praćenje Akcionog plana za obnovljive izvore energije je Ministarstvo ekonomskog razvoja.
- e) Vlada će usvojiti NAPOIE (2011-2020) izrađen od strane Ministarstva u skladu sa Zakonom o energiji.

Redovno praćenje i periodično izveštavanje o postizanju ciljeva za energiju iz OIE propisani u članu 11. st. 1.2 i članu 13. st. 4 Zakona br. 03/L-184 o energiji.

Očekuje se da će revidirani Zakon o energiji br. 03/L-184 učiniti jasnijim odredbe o praćenju plana. MER će biti u obavezi da prati sprovođenje NAPOIE i pripremiće periodični izveštaj o sprovođenju NAPOIE. MER će razviti sistem praćenja, uključujući i indikatore za pojedinačne mere i instrumente.

Izveštaj o NAPOIE će sadržavati: analizu postignuća u odnosu na državni cilj po sektorima (električna energija, grejanje i hlađenje i saobraćaj) i u celini, informacije o preduzetim merama za promovisanje korišćenja OIE i analizu njihove efikasnosti, napredak u otklanjanju administrativnih prepreka za proizvodnju energije iz OIE, mere za unapređenje prenosa i distribucije u okviru elektroenergetskog sistema kako bi se omogućila bolja integracija objekata koji koriste obnovljive izvore energije, procenu ušteda emisije gasova sa efektom staklene bašte usled povećanja korišćenja obnovljive energije i druge relevantne podatke potrebne u skladu sa članom 22. Direktive 2009/28/EC. Ukoliko se u izveštaju utvrdi da ciljevi u periodu koji je pokriven izveštajem nisu postignuti, Vlada će izmeniti NAPOIE novim, odnosno jačim merama u svrhu postizanja utvrđenih ciljeva.